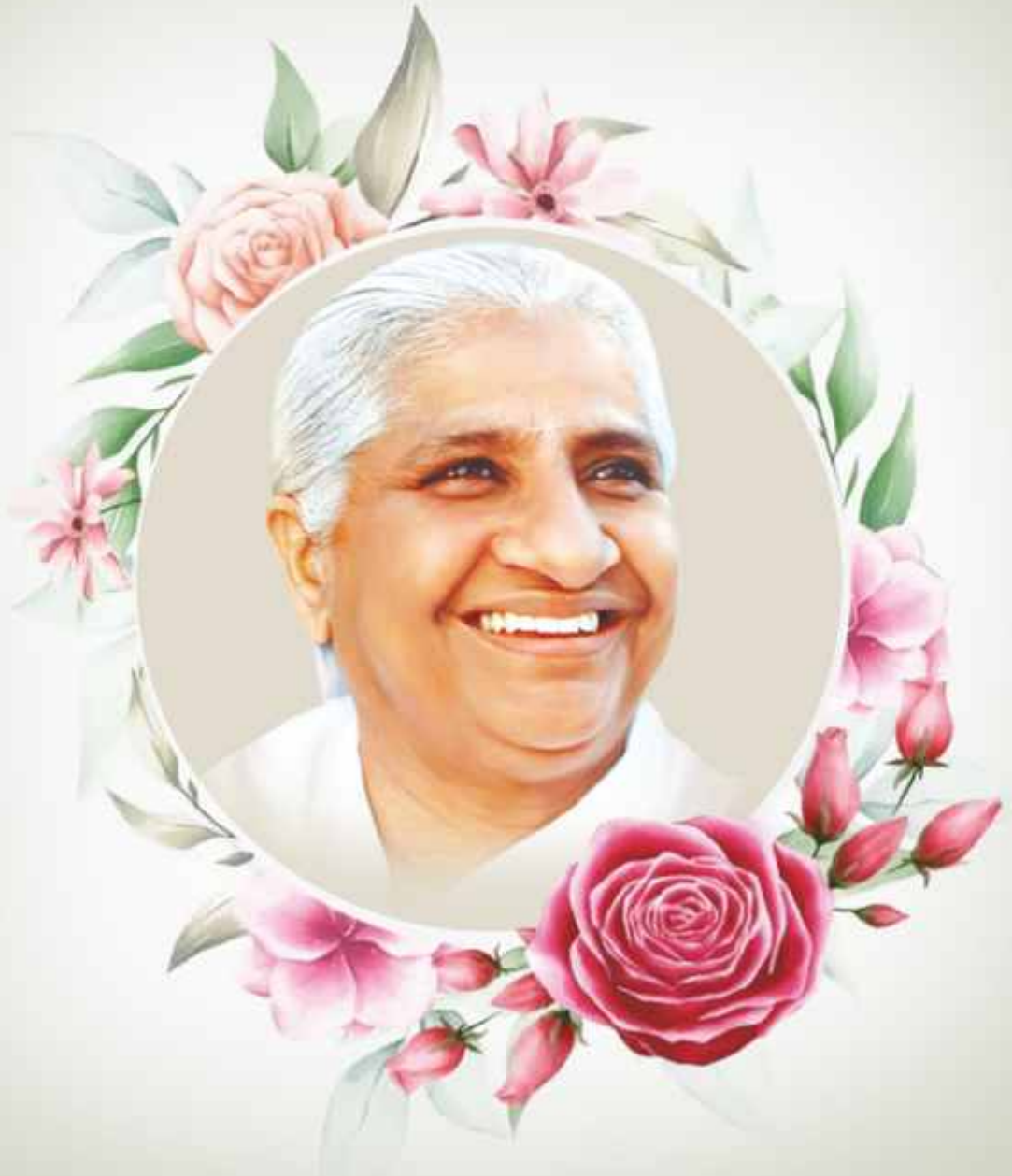

अमृतकुंभ

पणजी गोवा : विशेष भ्राता नेरी यांना ईश्वरी भेटवस्तू देताना ब्र.कु. शोभा, ब्र.कु. पूजा व ब्र.कु. एलिना

ठाणे (पूर्व) : योग शिक्षिका नेहा चावला यांना ईश्वरी भेटवस्तू देताना समाजसेविका वीणा भाटीया व ब्र.कु. मीनाक्षी

आदिपुर : आंतरराष्ट्रीय योग दिवसानिमित्त कार्यक्रमात योग शिक्षकांना ईश्वरी भेटवस्तू देताना ब्र.कु. भारती

अंकलखोप (सांगली) : आत्मनिर्भर शेतकरी अभियान या कार्यक्रमाचे उद्घाटन करताना कृषी अधिकारी भ्राता संभाजी पठकुरे, चेअरमन भ्राता विशाल सूर्यवंशी, ब्र.कु. निवेदिता, ब्र.कु. पद्मा व अन्य

भांडुप (प.) : आंतरराष्ट्रीय योग दिवसानिमित्त कार्यक्रमात ईश्वरी संदेश देताना ब्र.कु. छाया, डॉ. भ्राता राम शिंदे, भ्राता रवींद्र काळे

भिलवडी (सांगली) : आत्मनिर्भर शेतकरी अभियान या कार्यक्रमात निवास ठाणे तहसिलदार यांना ईश्वरी भेटवस्तू देताना ब्र.कु. मीरा, निवेदिता व अन्य

परमपिता परमात्मा त्रिमूर्ती शिवभगवानुवाच 'मन्मनाभव'।

अमृतकुंभ

अंतरंग

वर्ष १६, अंक ३. ऑगस्ट - सप्टेंबर २०२२

मुखपृष्ठाविषयी

श्रीकृष्णाच्या चेहऱ्यावर नेहमी स्मितहास्य असे. कितीही कठीण पेचप्रसंग असे; पण त्याचे स्मितहास्य क्वचितच लोप पावसे असे वर्णन आढळते. अज्ञीय चर्चा प्रकाशमयी झळीळीची व्यक्त असे. शरीरिक बलेश, परीक्षा वेत वेळगळी त्यांच्याकडे पाहून ज्ञातना एक गोडीच सुवाच्यही मानत होते. त्यांच्या स्वतिस्मयकतला झा पैगू टांगीच होता व तो अनेकांच त्रेकित करत असे. ऑक्टोबर महिन्यात अल्पवय वर हस्तपुष्प झळीळीच खेळवतसे येताना. १५ ऑक्टोबर १००७ तेजी त्यांची वेष्ट देऊन; पण अक्षयणीच्या रूपाना त्या आजही स्वेषत आहेत असे म्हणतसे काढते. 'सदैव हस्तपुष्प असणे' हे वैशिष्ट्य आध्यात्मिक वृद्धा मनशाच्या सत्ताध्यातसेचें मोठे लक्षण मानले जाते. यावरून त्यांच्या आध्यात्मिक उंचीचा अंदाज आक्वनास येणे चलोच प्रेरणादायी ठरणे.

— प्रकाशिका

१. संपादकीय - प्रकाशपुंज	२
२. ...और बलिहार होकर जाए !	४
३. सूडी पालीकट्टीची सूडी (भाग - १)	५
४. शिवस्येरा चाकूक 'वीर हनुमन्' : वाङ्मय आनंदकिशोर्नजी!	७
५. कर्मयोगातील सद्य	११
६. सत्य (व्यक्ति)	१२
७. निश्चित जीवकालीनी	१३
८. ब्रह्मचर्य - एक साधना	१५
९. परीक्षेचा (भाग - ५)	१६
१०. शिवकथासंग्रहाचा खंयच करी...	१९
११. याच्या सर्वप्रथम आध्यात्मिक शिक्षिका	२०
१२. जयलाल झयली (भाग - २)	२२
१३. मनुष्य सुखीसुखी अविनाशी करवावयासाठी कृष्ण	२३
१४. ललितकानुसरी	२५
१५. "आध्यात्मिक प्रकाशस्तंभ हावी प्रकाशपत्री"	२७

फोटो, लेख झळयली पत्रविषयाचा पत्ता :

संपादक - अमृतकुंभ, द्वारा : प्रजापिता ब्रह्माकुमारीज् ए-१०, वर्ना अपार्टमेंट, छत्रपती शिवाजी सोसायटी, कोपरी कॉलनी, ठाणे (पूर्व)-४००६०३
फोन : ०२२-२५३२२२०८
E-mail : info@amrutkumbh.com

वर्गणी पत्रविषयाचा पत्ता :

ब्र. कु. गोदावरी, प्रकाशक अमृतकुंभ द्वारा : प्रजापिता ब्रह्माकुमारीज्, ए-१०, वर्ना अपार्टमेंट, छत्रपती शिवाजी सोसायटी, कोपरी कॉलनी, ठाणे (पूर्व) - ४००६०३ मोबाईल : ९८२००२३०९२

Printed, published by B.K.Godavari on behalf of Prajapita Brahmakumaris Ishwariya Vishwa Vidyalaya. Printed at Perfect Prints 22, Jyoti Industrial Estate, Nooribaba Dargah Road, Near Makhmali Talao, Thane (west), pin 400601. Published at Prajapita Brahmakumaris Light House, Wagle Estate, Thane (west), Pin - 400604, Maharashtra. Editor : Mr. Sachin Vinayak Upadhye.

वार्षिक वर्गणी रु. ७५/-, आजीव सभासद वर्गणी रु. १,४००/-

E-magazine साठी पुढील संकेतस्थळाला (वेबसाईटला) भेट द्या - www.amrutkumbh.com.

'मॅनेजमेंट' या विषयात समीलित केलेली अनेक तत्वे बुद्धशास्त्रातून आली आहेत. 'सुन झु' या बुद्धशास्त्र निपुण व्यक्तीचे विचार आजच्या मॅनेजमेंटमध्ये वापरले जातात. अशाच प्रकारे पाणबुडीवर काम करणाऱ्या लोकांत आपसांतील संबंध सौहार्दपूर्ण रहावे याकरिता पुष्कळ प्रयत्न केले गेलेत. महिर्नो महिने पाणबुडी पाह्याखाती असते, जगाशी जणू संपर्क नसल्याप्रमाणेच परिस्थिती असते. अशा वातावरणात, त्याच त्या माणसांचा संपर्क कधी कधी नकोसा वाटू शकतो. माणसं चिडचिडी बनू शकतात. त्यांचे आपसांतील संबंध सुद्धा रहावे याकरिता ICQ म्हणजे Inclusion (सामाज्य घेणे), Control (नियंत्रण) आणि Openness (मोकळेपणा, पूर्णगृह दृष्टि नसणे) या तीन तत्वांचा प्रामुख्याने विचार करण्यात आला. या विचाराक काम केल्यास पाणबुडीतील कर्मचाऱ्यांचे काम चांगल्या पद्धतीने करता येते हे हळूहळू सिद्ध झाले आणि हेच तत्त्व मॅनेजमेंटच्या अभ्यासक्रमात आले. मात्र या सगळ्याचा अध्यात्माशी काय संबंध ?

तुकाराम महाराज म्हणत, 'आम्हांबरी रोज बुद्धाचा प्रसंग.' अध्यात्मात पाळलोपावली परीक्षा आहे, बुद्ध आहे, संवर्ष आहे, पंचप्रसंग आहे; पण सगळं काही सूक्ष्म पातळीवर आहे. मन-बुद्धीच्या स्तरावर आहे. आपल्यातल्या कमतरता आपल्यासमोर परीक्षा बनून उभ्या राहतात आणि मग शिकलेल्या तत्वांशी झगडा सुरु होतो. जो आदर्श विचार आपण ऐकतो, धारण करायचा प्रयत्न करतो, त्याची कसोटी म्हणजेच बुद्ध सुरु होते. दादी प्रकाशरामांनी काही दशके ब्रह्माकुमारी संस्थेचे कार्य, प्रमुख प्रशासिका या नात्याने सांभाळले. २००७ साली त्यांनी देह ठेवला. मात्र दत्तची ऑगस्ट महिना म्हटले की त्यांची आठवण आल्यावाचून राहत नाही. जो माणूस दादीजींच्या संपर्कात

थोडा-बहुत आला त्याला तो प्रकाशपुंज कावमचा स्मरणात राहिला. वर उल्लिखिलेल्या मॅनेजमेंटच्या तत्वांच्या आधारे दादीजींविषयीच्या काही आठवणी ताडून पाहिल्या तर, त्या तंतोतंत जुळतात. मन थकू होते.

यज्ञः कर्मसमुद्भवः असे म्हटले जाते म्हणजेच कर्मांद्वारे यज्ञ सिद्ध होतो किंवा ज्ञानयुक्त कर्म करणे म्हणजेच यज्ञ होय. दादीजींच्या अनेक कृतींतून याची प्रकृती येते. आंबू रोड स्टेशनपासून सहा-सात किमी. वर असणाऱ्या शांतिकन संकुलाची निर्मिती घालू होती तेव्हाची गोष्ट आहे. साधारणपणे १९९५-९६ चा सुमार असला. अनेक ब्रह्माचर्य साधनेकरिता आणि ईश्वरसुभूतीचा आनंद लुटण्याकरिता येऊ लागले. त्याकाळात मुंबईच्या अनेक सेवार्केड्रावरील आम्ही निव्व विद्यार्थी सेवाभावाने तिथे जानेवारी-फेब्रुवारीत गेलो होतो. फारसं बांधकाम झालेसं नव्हतं. राहण्याची अगदीच तुटपुंजी व्यवस्था होती. आम्हाला राहायला पिळालेली जागा म्हणजे फक्त पावा बांधून काढलेला चौथरा होता आणि चौथऱ्याच्या बाजूने कॉन्क्रीटचे खांब उभे केले होते. थंड वाऱ्यापासून बचाव व्हावा म्हणून चारही बाजूने टायपोलिम बांधले होते. खाली जमिनीवर पेढा होता. त्यावर आपापले अंधकण पांथकून आम्ही झोपत असू. दिवसभर सेवा असे मुद्दाक खान्यात. त्यामुळे रात्रीच अंधकणावर पाठ टेकायची संधी असे. असातच कधी वादळ कधी पाऊसही येऊन गेला आणि बांधलेली कनतान अस्ताव्यस्त झाली. सर्व सेवेकऱ्यांच्या मनांत मात्र अलौकिक उत्साह होता त्यामुळे कुणाच्याही मनांत कुत्र बुर नव्हती. सकाळचा ज्ञानमुहूर्त वर्ग झाला आणि दादीजींनी अचानक आमच्या राहत्या जागेला भेट दिली. तिथे असणाऱ्या मंडळींची यादल उठाली. परंतु दादीजींचा माव होता, 'बाघू दे मसा, आपले आच्चात्तिक भाऊ लोकं

कसे राहत आहेत. त्यांची काही गैरसोब तर नाही ना ! दादीजींच्या मनातले भाव त्यांच्या डोळ्यातून आणि देहबोलीतून स्पष्टपणे जाणवले. अलौकिक आपुलकीची भावना होती. त्या सहजच म्हणाल्या, "भोपालभाई को मैं कहती हूँ, जरा यहाँ ध्यान दे । इ.स. भूपालभाई, एक ज्येष्ठ प्राता या व्यवस्थेसंबंधी जबाबदारी निभावत होते. दुपारपर्यंत आम्ही परत येऊन बघतो तर काय ! आमच्या जागेवरची कनताने पुन्हा छान तापून बांधली होती. रात्रीच्या थंड वाऱ्यापासून जितका शक्य होईल तितका बचाव करव्याची सोय केली होती. जमिनीवरही कनतान पसरून उत्तम व्यवस्था केली होती, जेणेकरून पाटीला कमीत कमी गारटा लावेल. इतकी व्यवस्था पाहून आम्हाला तर वाटले, बाह ! आपल्यासाठी स्वर्गाच अवतारला आहे.

काही हजार भाऊ-बहिणी शांतिवनच्या त्या निर्मितीच्या काळात तिथे उपस्थित होते. पण प्रत्येकाबद्दल तितकी आस्था बाळगून काळजी घेणाऱ्या दादीजींची कृती अलौकिक होती. इतका मोठा कार्यभार सांभाळताना इतक्या छोट्या बाबींतही लक्ष देणे म्हणजे कमाल होती. यत्नाच आपण 'समावेशक' कृती म्हणू शकलो. 'सर्वच आपले आहेत. आपण सगळे निष्कामिण्याची मुले आहोत ही भावना सखोल होती, केवळ शाब्दिक नव्हती. ईश्वराला आपण सर्व गुण शक्तिंचा सागर म्हणतो. सागराचे एक वैशिष्ट्य म्हणजे सामावून घेणे. दादीजी म्हणजे प्रति सागरच होत्या. हेच ते Inclusion अनेक प्रसंगातून प्रस्फुटित होई.

शांतिवनच्या सुरुवातीच्या काळातलाच अजून एक प्रसंग आहे. तिथली काही तरुण समर्पित भाऊ मंडळी सहजच फिरावला म्हणून मागील डोंगरांमेत गेली. तरुणाईच्या उत्साहाचा एक परिणाम म्हणा किंवा नशीब म्हणा; पण ती सर्व मंडळी रस्ता चुकली. तो काळ पोन्हाईलचा नव्हता. सकाळी बाहेर पडलेली लोकं रात्री बाटाच्या पुढे संकुसात परतली. दादाजी पोहोचतात तर दादीजी अंगणात वेगळ्याच घालताना दिखल्या. प्रथम त्यांनी चौकशी केली काय घडले याची. नंतर सूचना केली सर्वांनी ताजेतवाने व्हा आणि येवून घ्या, उद्या सकाळी चोलू. सर्वांची मान लजेने खाली गेली होती. राज गवचूप पार पडली. सकाळी दादीजींनी साध्याच पण निस्कणी सुरत सांगितले, 'तुम्ही असे प्रकार करव्यापेक्षा कायमस्वरुपी घरीच गेलेले बरे ! तुम्हा तरुण मंडळींच्या घरच्यांनी तुम्हाला

इथे रहावची परवानगी दिली आहे. मात्र तुमचे काही बरे वार्डेट झाले तर ती लोकं मलाच जबाबदार धरतील ना ! समोर उभ्या असणाऱ्यांच्या काळजाचे पाणी पाणी झाले. सर्वांनी मनपासून दादींकडे सभा मागितली आणि दादीजींनी उदार मनाने मान्य केले. तिथून पुढे कुणाकडून अशी चूक घडली नाही हा आहे निवंत्रणाचा गुण. दोन प्रकारच्या निवंत्रणाचे प्रदर्शन त्यांच्या कृतीतून घडले. स्वतःच्या मन-बुद्धीवर निवंत्रण आणि नेतृत्वाच्या दृष्टीकोनातून इतरांवरही प्रेमळ नियंत्रण. त्यात धाक होता; पण प्रेमाचा. तिथे दडपणाही नव्हती, अधिकारानेचा दुष्प्रयोग नव्हता.

आपण शिबपित्याची लेकरे आहोत. आपले आध्यात्मिक कार्यच इतरांना प्रेम, शांती, शक्ति देणे हेच आहे याचा दादीजींना कधीही विसर पडत नसे. एकदा दादीजी एक कार्यक्रमाच्या निमित्ताने कुठल्याना सहरात गेल्या. रेल्वेने प्रवास करून उरलेल्या स्टेशनवर उतरल्या. त्यांना घेऊन जाण्यास आलेल्या दोन-तीन भाऊ बहिणींसोबत त्या जाचार होत्या. त्यांच्याकडे काही जड सामान होतं. त्यामुळे हमाल करवा लागला. सोबतच्या भाऊ मंडळींचा हमालाजी पैसावरून वाद होऊन हे पाहताच दादीजी मधे पडल्या. त्यांना हमालाला पैसे देऊन मोकळा केला. नंतर सेवाकेंद्रावर आल्यावर त्या म्हणाल्या, "आपण सगळे रोजच ईश्वरी ज्ञान ऐकतो, धारण करव्याचा आपापल्या परीने प्रयत्न करतो. यज्ञेश्वरी जगदंबा बेहमी 'म्हणत, आपण सृष्टीरुपी रंगमंचावरचे ज्येष्ठ अभिनेते आहोत. जगाचे आपल्याकडे लक्ष आहे याच भान हवं, आपण हे सगळं विसरता कामा नवे. आपलं निपरीत बागणं, आपल्या निष्ठाणाचा अनादर करणारं उरतं. तसं न होऊ देणं हेच आपलं कर्म आहे. तीच यज्ञ सेवा आहे." उपस्थित असणाऱ्या सर्वांनाच ती छोटीशी कृती खूप काही शिकवून गेली.

ज्येष्ठ राजयोग शिक्षिका उषादीदी अनुभव सांगतात. दादीजी, प्रमुख प्रशासिका असल्यामुळे अनेक छोट्या-मोठ्या लोकांशी त्यांचा संबंध येई. राजकारणी, वैज्ञानिक, समाजसेवक आणि इतर अनेक. प्रत्येकालाच त्यांच्याकडून काही ना काही मिळाले. कुणाला प्रेम, कुणाला शिकवण, कुणाला प्रेरणा... एक असेच खोडसाळ कृतीचे राजकारणी दादीजींना घेतले. संपूर्ण आश्रय पाहिला, ज्ञान ऐकून घेतले

(पृष्ठ क्र.१० वर)

...और बलिहार होकर जाए !

ब्र.कु. दिलीप, आबू रोड

जुलै महिना जबळ आला की 'बडी दीदी' (मनमोहिनी दीदी) च्या आठवणी ताज्या होतात. वेगवेगळ्या वर्षी पण लागोपाठच्या महिन्यात एक घटनाक्रम दिसून येतो. जून महिन्यात मम्मा, जुलैमध्ये बडी दीदी व ऑगस्टमध्ये कुमारका दादीनी (प्रकाशमणी दादी) देहत्याग केले व या तिथीवर्षीनी अनुक्रमे वस्त्रकारभारतील प्रशासनामध्ये सिंहाचा वाटा उचलला होता हा एक आणळा केणळा योगायोगच म्हणावा लागेल.

बडी दीदींची एकाग्रता ही केवळ स्वतःच्या मनापुरतीच मर्यादी नसून आपल्या संपर्कात येणाऱ्या व्यक्तींचं मन जात करण्याची अद्भुत शक्ती त्यांना प्राप्त झाली होती. या संपर्काची २ उदाहरणं आपण आज पाहणार आहोत.

१) मुलुंड सेवानेत्यांच्या कार्यक्रमानिमित्त बडी दीदी मुंबईत आल्या होत्या. या कार्यक्रमांमध्ये आमच्या परिचयातील एक व्यक्तीला आम्ही घेऊन गेलो होतो. या व्यक्तीने भक्तिमार्गातील अनेक साधना जप ह. केले होते; पण त्यांना अनुभूती/साक्षात्कार झाला नव्हता व तो म्हणून अशी इच्छा मात्र प्रबळ होती. अशा व्यक्तींची मनोकामना 'बडी दीदीच' पूर्ण करू शकतील याबद्दल आम्हाला खात्री होती व त्याप्रमाणे आम्ही बडी दीदींना विनंती केली. त्यावर दीदींनी तारकाळ होकार दिला. "कोई हर्जा नहीं उनको मिलवाओ।" ती व्यक्ती समोर आल्यावर बसवून दीदींनी काही सेकंद आत्मिक दृष्टी दिली व ती व्यक्ती अचारीपी झाली. या देह नसून आत्मा आहे व या देहात भूकटीमध्ये स्थित आहे याची अनुभूती झाली व सर्वात महत्त्वाची गोष्ट म्हणजे हे काही सेकंदपुरतेच न राहता पुढे ३-४ दिवस मी आत्मा जातस्वरूप आहे ही सुखद अनुभूती घेत होती.

यात अजून एक उल्लेखनीय गोष्ट नमूद करावीशी वाटते, वर्गात एखादा हुतार विद्यार्थी शिक्षकांनी अभ्यासक्रम

शिकवण्याच्या आधीच त्यावर प्रावीण्य मिळवतो तसं दीदींच होतं. अव्यक्त वाण्यांचा अभ्यास केल्यावर लक्षात येतं की दीदींनी एकाग्रतेच्या शक्तीचे प्रयोग आधीच करून दाखवले व नंतर बापदादांनी अव्यक्त वाणीत उल्लेख केला आहे.

२) गावदेवी सेवानेत्यांवर दीदी आल्या असताना काही पत्रकार सेवानेत्यांवर आले होते (हे आपण ४०-४५ वर्षांपूर्वीच्या काळाबद्दल बोलत आहोत, त्यावेळेस प्रसारणाध्यक्षांद्वारे संस्थेचा प्रचार सर्वदूर झाला नव्हता) याध्यमांना खुसमुश्रीत बातम्या पुरवणे हा जवू पत्रकारांचा धर्मच असला, अनेक प्रश्न विचारून समोरच्याला भंडावून सोडणे व त्यातून ती व्यक्ती गोंधळून जाईल. स्वतःच्या मनावरचा ताबा हलवून बसेल या इराद्याने पत्रकार आले होते.

"आम्हाला काही प्रश्न विचारण्याचे आहेत. संस्थेबद्दल माहिती हवी आहे", असे सांगितलं. '३ मि. परपेस्वराच्या आठवणीत कसू व नंतर चर्चा करू' असं दीदींनी सांगितलं व सर्व पत्रकारांना केवळ १-२ मि. आत्मिक दृष्टि दिली व अपेक्षेप्रमाणेच सर्व पत्रकार आत्मानुभूतीमध्ये पत्र झाले. इतके एकाग्र व स्थिर झाले, ३ मि. झाली आहेत याचे भान देखील त्यांना नव्हते. त्यानंतर त्यांना विचारले, "हं, आता बोला काय प्रश्न विचारण्याचे आहेत?" पत्रकार म्हणाले, "आम्हाला कुठसेही प्रश्न विचारण्याचे नाहीत व त्यांनी कबुली दिली की आम्ही तुमची परीक्षा घेण्यासाठीच आलो होतो. आम्हाला जे अनपेक्षित होतं ते मिळालं आहे. या असीम शांतीची अनुभूती घेऊन आम्ही जात आहोत.

बच्चो, कोई समझ करले आपे लेकिन बलिहार होकर जाये हे अव्यक्त वाणीतील शब्द बडी दीदींनी सिद्ध करून दाखवले.

(पृष्ठ क्र. १४ वर)

दृष्टी पलीकडची सृष्टी

(भाग - १)

ब्र.कु. प्रफुल्ल, मीरा सोसायटी, पुणे

मी गेली १९ वर्षे ज्ञानमार्गात असून अव्यक्त बाबांना पहिल्यांदा २००२ साली भेटली आणि बाबांचा पुत्र बनलो. तेव्हापासून किती अनुभव झाले, सांगता नाही येणार.

एकदा बदलीच्या निमित्ताने आम्ही घर बदलून पुण्यात मीरा सोसायटीजवळ नवीन घर घेतले. त्यावेळी कुणीतरी सांगितले की तुम्ही इथे जवळच होणाऱ्या सत्संगास जाऊन प्रवचन ऐकू शकता.

मी लहानपणापासून खूप भक्ती केलीच. माझ्या आईसोबत मी कथा-कीर्तनाला जाऊन रामायण महाभारतातल्या गोष्टी ऐकायचो. तसाच हाही सत्संग असेल, असे वाटले. मी त्यावेळी फक्त १६ वर्षांचा असेन, १९वीत भिक्त होतो. मीरा सोसायटी सेंट्र खूप जुने असून ह्या जागेचे वैभित्तीय म्हणजे साक्षात् जानकी दादीनीच हे सेंट्र चालू केले. हेच पुण्यातील आधी पहिले सेंट्र. दादीनी इथे पुण्यात १६ वर्षे ईश्वरी सेवा केली, १९५८ ते १९७४ दरम्यान. १९५० सा बाबा जेव्हा मुलांना घेऊन भारतात या. आबूला आले, तेव्हा त्यांनी सर्व दादींना भारताच्या वेगवेगळ्या भागात पाठवले. त्या काळी पुण्यात सिंधी भाषक जास्त होते, त्यामुळे मातेश्री पुण्यास आल्या.

आपल्या मोठ्या दादी, बूज इन्ना, बूजसांता, ह्या सर्वांचे वाडवाडील - फाळणीनंतर पुण्यातच स्थायिक झाले. पुण्यात सेवा करायी ह्या इच्छेखातर बाबांनी मम्पांना पुण्यात धाडले. मम्पांनी पुण्यात अनेकांना तयार केले. पुण्यातील सेवेनंतर बाबांनी मम्पांना बंगलुरुला पाठवले आणि जानकी दादींना पुणवाला पाठवले. सुख्यातील खूप वेळ सेंट्र बदलावची वेळ आली. कधी कुठे तर कधी कुठे भाड्याने असे करत शेवटी मीरा सोसायटी हे स्थान यज्ञाच्या नावाने केले गेले. इथूनच दादी जानकींनी सुंदरी दीदींवर पुण्याचा सर्व कायम सोपवत १९७४ साली लंडनला प्रवाण केले.

आपण हा सर्व यज्ञ इतिहास जाणतोच. आम्ही अशा ह्या ऐतिहासिक सेवाकेंद्राशी निगडित असल्याने स्वतःला भाग्यवान समजतो. मी जरी ह्या सेंट्रला २००२ साली आलो, इथले जुने विद्यार्थी दादींच्या संगोपनाच्या खूप आठवणी सांगतात, त्यावेळी सकारात्मक तरंगांचा अनुभव होतो.

मधुवनहून समर्पित आणि विदेशी भाऊ-बहिणी इथे येत असतात. सफाळी ७ वाजता तयार होऊन मी माझा धाकटा भाऊ आणि आई-बाबा सेंट्रला पोचलो तेव्हा वातावरण खूप अलीकिक होते, मुलीची वेळ होती. सगळे भाऊ बहिणी पांढऱ्या कपड्यात होते. समोर बोग आसनावर दीदी बसल्या होत्या. मला वाटले, इकडे छान पूजा-अर्चा, कुणी साधू संन्यासी भजन कीर्तन करेल; पण मला समोरचे दृश्य बघून आश्चर्यच वाटलं. आपण एखाद्या नोक समेला आलो की काय? सगळे शांततेत बसले होते. आम्ही यागे बसलो होतो तसे कुणी आम्हाला मार्गदर्शनही केले नाही. कळना काय करावे ते ? आम्ही असेच बसून मुली ऐकली. मुलीत सारखे 'बाबा' शब्द येत होता. कोण हे बाबा? इथे तर कुणी बाबा दिवत नाही असे खूप प्रश्न येत होते. अचानक कुणाचं तरी लक्ष गेलं आमच्याकडे, कारण आम्ही रंगीत कपड्यांत बसलो होतो. त्यांनी आम्हाला वेगळ्या खोलीत नेले आणि विचारपूस करीत सांगितल की, तुम्ही इथे नवीन आहात, तर ७ दिवसांचा पाठ्यक्रम सुरू करा. आम्ही तसेच केले. मग त्यात आम्हाला खूप काही समजले. सर्व प्रश्नांची उत्तरे मिळत गेली. भक्ती आणि ज्ञानातील अंतर समजत गेले. उत्सुकता वाढत गेली.

मला वाटायचं की, ह्या सृष्टीचा अंत कसा होईल? कारण सहानुभूती Cosmos, Big bang theory बघल करंय काही ऐकल्याने वाटावचं ह्याची सीमारेषा कुठे असेल, कोण सर्वश आहे?

मला आठवतेय ज्ञानात वाचव्या ३-४ वर्षे आपी
माले-जवळच्या मंदिरात मी आईबरोबर जावचो. ह्या मंदिराचे
वैशिष्ट्य असे होते की त्या एकाच जागेत खूप छोटी मंदिरे,
कुठे गणपती, तर कुठे संकर, तर कुठे कुणी. मला वाटायचं
अरे बापरे! एकही दैवत! ह्यात कोण मोठे आणि माझी प्रार्थना
तरी कोण ऐकेल?

त्यावेळी मला ज्ञान नव्हते. मग काही कळनेनासे
व्हायचे. मी एकेका देवतेला एकेक प्रश्न विचारवचा.
अभ्यासाची, चांगल्या बुद्धीची मागणी करायची, चांगल्या
संस्क्रमाची - आता विचार केला तर हसू येतं.

भक्तीमार्ग हा एक प्रकारे खूप रोचक; पण गोंधळ्यात
टाक्यारा होता. स्पष्टता नव्हती; पण आम्ही ज्ञानात आलो
तेव्हा हे सर्व स्पष्ट व्हायला लागले.

अजून एक गोष्ट स्वतःबद्दल सांगू इच्छितो. माझी
त्वचा पांढऱ्या रंगाची आहे. सवंगावर कोड आहे. अशी
त्वचा असणाऱ्या आमच्यासारख्या लोकांना 'अल्बिनो'
म्हणतात ते लहानपणापासूनच असते. वामुळे
आमच्यासारख्या लोकांची दृष्टी खूप कमी असते आणि
सर्वसामान्यांच्या त्वचेत मेलानीन नावाच्या रंगद्रव्याने वेणारा
रंग (सर्वात कर्चा) नसतोच. माझा जन्म झाला, तेव्हा
माझ्या आई-बाबांच्या हे लक्षात आलं की, हे मूल वेगळच
आहे. डॉक्टर म्हणाले की ह्या खूप दुर्मिळ केसेस असतात.
ह्यात डोळ्यांच्या समस्या असतात.

आई बाबांना वाटायचं मला कितपत दिसतवं? ते
पाहयला ते टॉर्चचा प्रकाश चालू करून फिरवायचे तेव्हा
त्यांना कळलं की, ह्या थोडं फार तरी पाहू शकतो. थोडा
मोठा झाल्यावर डॉक्टरांनी निरीक्षणात कळले की माझे डोळे
८५% अंध आहेत म्हणजे मला १०-१५% दिसतं. मी फक्त
३-४ फुटांपर्यंतच पाहू शकतो. लहान वस्तू मी डोळ्याच्या
खूप जवळ घेऊन बघतो.

शाळेत पहिलीच्या वर्गात गेलो. तेव्हा शिक्षकांनी
बघितले की मी पुस्तक १-२ रेंजीत अंतरावरून वाचतोय.
सगळी बाकीची मुलंही आक्षेपाने बघायची हा असा काय
करतोय? फळ्यावरचं तर मला कधीच दिसायचं नाही.
त्यामुळे वर्गात काय निकषयत आहेत हे ही समजायचं नाही.
जरी मी पहिल्या बाकावर बसत असलो तरी त्यामुळे मी
इकडे तिकडे बघण्यात वेळ काढायचो. माझ्या पालकांना
माझी खूप काळजी वाटायची की ह्याच कसे होणार?

त्यावेळी आजच्या सारख्या साधनांचा, इंटरनेट,
मोबाईलचा जमाना नव्हता. ना संगणक ! तो ७०चा काळ
होता. माझा अभ्यास आईचं पूर्ण करायची, कुणाची तरी
बही घेऊन जायला सुटल्यावर. शिक्षकांनी पालकांना सुचवलं
की तुम्ही त्याला नेहमीच्या शाळेमध्ये घालू नका. असा
लोकांच्या केळ्या शाळा असतात. झाला ना शाळेत
डेवलं, तर तो पुढे नाऊमेद होईल. पण माझे पालक हरले
नाहीत. ते म्हणाले आम्ही स्वतः फट करून आमच्या
पाल्याला शिकवू. आई अजूनही त्यावेळच्या गोष्टी सांगते.
मला आठवत नसलं तरी तिच्या स्मृतीत मात्र त्या पक्क्या
आहेत. माझ्या आईच्या कष्टामुळेच मी १०वी पर्यंत
कसाबसा पास झालो. १० नंतर खरी परीक्षा सुरू झाली.
मला सीए व्हायचं होतं. सायन्स घेऊन डॉक्टरही व्हायचे
होते. पण त्यात डोळ्यांचं खूप काम असत. मग कुणीतरी
सुचवलं की तु कॉमर्स घे, त्यात डोळ्यांनी एवढं बघायचं
नसतं. आणि कॉमर्स घेऊन सीए व्हायचं असं ठरलं. खरं तर हे
खूप कठीण आहे. १००तली केवळ २% लोकच पास
होतात. माझ्या काही चुलत भावांनी सांगितलं की सीए होणं
खूप कठीण आहे. १०-१० वेळा परीक्षा घ्यावी लागते. तुला
तर काही दिसतही नाही. तू अजून निरास होशील. तू
B.Com होऊन एखाद्या जाँब कर असे खूप समजावले.

जेव्हा मी ब्रह्माकुमारीचा ७ दिवसांचा कोर्स केला,
तेव्हा मला खूप नवनवीन गोष्टी कळल्या की राजकीय काम
आहे? सृष्टिकर्त काय? सगळ्यात महत्त्वाचे म्हणजे मी एक
आत्मा आहे, शरीर विनामी आहे. सृष्टीनाटकाचे ज्ञान झाले
मागच्या जन्मीचे सगळे कर्म हिशोब ह्या जन्मी पूर्ण होतात.
हा आपला रोबटचा जन्म आहे. ह्या गोष्टी कळल्याने ज्ञानात
रस वाटायला लागला. मी स्वतःसाठी स्वपानाचा अभ्यास
करायला लागलो. त्यात टिकणेही सहज झाले आणि
हळूहळू माझा आत्मविश्वास वाढायला लागला.

शाळेत लहान असताना (५-६ वर्षे) मुलं मला खूप
चिडवायची. माझे वेगळे दिशेने आणि मला सभोवते कधीच
न दिशेने त्यामुळे मुले मला दगडं मारून पळून जायची. मला
कळायचं नाही की दगड नेमका कोणत्या दिशेने येतोय. मी
मान पळवणेपर्यंत मुलं पळायची. त्यांना माहीत होत मी त्यांना
पकवू शकणार नाही. ह्याच दगडांनी माझे किती कपडे तुटले
असतील ! बाकीचा अनुभव पुढील भागात पाहू.

(क्रमशः)

शिवसंदेश वाहक 'वीर हनुमान' : दादा आनंदकिशोरजी!

ब्र.कु. हेमंत, शांतिवन

दुष्ट रावणाने छळ करून माता सीतेचं अपहरण केलं अन् अशोक वाटिकेत नेऊन ठेवलं, तेव्हा पवनपुत्र हनुमानाने विशाल सागर लांघून माता सीतेस श्रीरामांचा संदेश पोहोचवला. असंच घोर कलियुगात आत्मरूपी सीता विकाररूपी रावणाच्या तुरुंगात कैद झाल्या, तेव्हा काम, क्रोधादी मनोविकारांच्या बंधनातून आत्म्यांना स्वतंत्र करण्यासाठी स्वयं निराकार शिव(राम) करतीकर अवतरले. शिवआज्ञा सिरसाबंध मानून, ऋजुरंगवती प्रमाणे सात समुद्र पार करून परमात्म्यांपासून विन्युक्त झालेल्या आत्मरूपी सीतांना ईश्वरी संदेश दिला. असा खऱ्या शिवसंदेश वाहक 'वीर हनुमान' दादा आनंदकिशोरजींचे ईश्वरी सेवेच्या स्वर्णिम इतिहासात अविस्मरणीय स्थान आहे. दादांनी देश-धर्म-राज-भावेच्या किंती ओलांडून परदेशात शिबध्वज फडकवला आणि ज्ञान संजीवनीद्वारे काम, क्रोधादी विकारांनी युद्धित झालेल्या मानवी मनात प्राण फुंकले. जना-जनास प्रभू संदेश देणारे दादा आनंदकिशोर पांडवांमध्ये अग्रणी अलौकिक ईश्वरी दूत ठरले. त्यांनी देश-विदेशात ईश्वरी सेवेसाठी निरंतर यात्रा केल्या, ज्ञानाचा शंखध्वनी करून अनेक ठिकाणी राजयोग सेवाकेंद्रे स्थापन केली व शिवबाबांना विश्वकर्माणकारी जगत्पित्याच्या रूपात प्रसिद्ध केलं.

सिंध हैद्राबाद मध्ये दादांचा जन्म झाला तेव्हा मातृपितृत्वाने नाव दिलं 'लक्ष्मण.' बालसुख सहज सरल आनंददायी संस्कारपुढे शिवपितृत्वाने अलौकिक नाव दिलं 'आनंदकिशोर.' दादा लौकिक नात्वाने दादा लेखकांच्या मोठ्या भावाचे जावई, मनमोहिनी दीदींचे लौकिकमध्ये दीर व प्रकाशमणी दीदींचे लौकिक संबंधात चुलत भाऊ होते. दादा लेखकांसारखाच आनंद किशोर दादाबाही कोलाकारता येथे हिरे जवाहिऱ्याचा सफल व्यवसाय होता. कोलेकारत्याच्या

'न्यू मार्केट'नावाने प्रसिध्द असलेल्या 'चार्ल्स हॉग मार्केट'च्या समोर सात मजली इमारतीत पहिल्या मजल्यावर दादा लेखराज बांचे ७५, लिफ्टसे स्ट्रीट, सुयाना मेन्शन, न्यू मार्केट ह्या पत्त्यावर जवाहिऱ्याचे दुकान होतं. त्याच्या जवळच ग्लोब सिनेमा हॉल होता, तिथे एक घर सोडून दादा आनंदकिशोर व त्यांचे भागीदार 'राम' या दोघांचं 'रामलक्ष्मण एण्ड कंपनी' ह्या नावाने हिरे जवाहिऱ्याचे दुकान होतं. जेव्हा सिंध हैद्राबाद येथे ओम्पण्डळीची स्थापना झाली, तेव्हा उन्हाळ्याच्या सुईत मुलांना घेऊन दादा आनंदकिशोर कोलेकारत्यासून सिंध हैद्राबादला गेले. परमात्म्याच्या फकाद्या प्रवेशानंतर भागीदार सेवकारप यांना हिऱ्याचा धंदा सोपवून दादा लेखराज शिवपितृत्वाने अर्पित झाले व 'प्रजापिता ब्रह्मा' संबोधले गेले. तसंच ब्रह्माबाबांच्या पायलावर पाऊल ठेवत आनंदकिशोर दादांनीही पार्टनर 'राम' यांस हिऱ्याचा व्यवसाय सोपवला व रद्द ज्ञान वसूत त्याहा झाले. शिव-वासना व विकारांत फसलेल्या मानवास मुक्त करण्यात परमात्म्याचे सहाय्य बनण्याचे मनांत लक्ष्य पक्के करून ईश्वरी मार्गावर अग्रसर झाले. 'वधा नाच तथा गुणे' ह्या म्हणीप्रमाणे शिव'रामांचे' खरे सांगाती 'लक्ष्मण' बनले.

ओम्पण्डळीत त्यावेळी एकूण २०० माता-गिणी व ७५ माऊ होते. त्याकाळी ब्रह्माबाबा शिकवण देत, 'सदैव मातांना पुढे करा.' नावांच्या ह्या आदेशास त्यांनी आशीर्वादच मानला. ब्रह्मांभी सर्पित बांधवामध्ये ते सर्वांत जास्त शिकले-सवरलेले होते. इंग्रज राजवटीतले ग्रॅज्युएट असूनही, लौकिक शिक्षणाचा गर्व न बाळगता, माता-भविर्निना सन्मान देऊन पुढे ठेवण्याचा सिद्धांत बनवला. मातृसक्तीस गाईदृष्ट्या (मार्गदर्शक) रूपात स्वीकार करून स्वतःस मात्र गाई (रक्षक) मानून, त्यांच्या रक्षणाचे दायित्व

स्वीकारले. सदैव शिवशक्तीचे विनम्र सेवक, सधे पांडव बनून प्रगती करत राहिले. दादांनी १९२५ मध्ये कोलकाता विश्वविद्यालयातून पदवी शिक्षण पूर्ण केले. दादा बी.ए. प्रथम श्रेणीत उत्तीर्ण झाले. हे त्या काळत विशेष यज्ञ होते. दादांची इंग्रजी माकेर कमाळीची पकड व प्रभुत्व होतं. ते ज्ञानमुक्तीचं इंग्रजीत माचांतर करण्यात वरपेज होते व जनतेला आध्यात्मिक ज्ञान सहज समजू शकेल, असा सरल हिंदी व इंग्रजी भाषेत लेख लिहिण्यात निपुण होते. दादा ईश्वरी साहित्याचे संपादन करत, पुस्तकं बनवत आणि ब्रह्माबाबांच्या आश्रेप्रमाणे पंजांना देऊन सेवा करत. विशेष म्हणजे देश-विदेशात इंग्रजीत प्रभावशाली पत्र-व्यवहार करण्याचं जणु काही त्यांना शिबशिवाने बरदान दिलं होतं. यशाच्या आरंभी दादा ऑफिसचे कार्य सांभाळण्यास निमित्त बनले आणि अखेरच्या स्वासापर्यंत ते निष्ठपूर्वक सांभाळले.

भारताचे विभाजन झाल्यानंतर ओम्पम्बळी आबूला स्थानांतरित झाली. तेव्हा आबूच्या जिवम वातावरणात ब्रह्मावत्स आचारी पडू लागले. त्याकाळी दादा, बाबांच्या आदेशानुसार अहमदाबाद येथे राहून, डॉक्टरांशी संपर्क साधत व अस्वस्थ भाऊ-बहिणींवर उपचार करत. बाबा म्हणत, 'वत्सानो ह्या परमात्म ज्ञानाने श्रेष्ठ पद प्राप्त होतं, त्यामुळे अडथळे -संकटे बेतील, परंतु गुप्ती धिता करू नका.' खरोखरच भारतात आल्यावर ज्वांनी ओम्पम्बळीस अर्थ-सहाय्य करायचं कसूल केलं होतं, ते दिलेल्या वचनास जागले नाही. त्यावेळी यज्ञात आर्थिक जणजण असुनही ब्रह्मावत्स अचिंचल राहिले. त्यानंतर दादांना तौकिक आप्तेष्टांचे निमंत्रण प्राप्त झाल्यावर दादा जानंदकिशोर, मनमोहिनी दीदी, गंगे दादी व संतरी दादींना बाबांनी सेवार्थ भारतप्रवास पाठवले. तेव्हा साधु-संत व महात्म्यांना संपर्कित आणण्यासाठी ऋषीकेश व हरिद्वारला गेले. तिथे स्वामी शिवानंदांच्या आश्रमात आवोजित कॉन्ग्रसमध्ये गंगे दादींनी सुंदर प्रवचन केलं. प्रवचन ऐकणाऱ्या श्रोत्यांमध्ये एक भाऊ नुकत्याच झालेल्या प्रथम धार्मिक संमेलनात भाग घेऊन परतलेला होता. त्याने जपान येथे होणाऱ्या द्वितीय धर्म संमेलनाच्या आयोजकांना पत्र लिहिलं, 'ब्रह्माकुमारी संस्था खूप छान आहे. त्यांना आगामी द्वितीय धर्म संमेलनात अवश्य निमंत्रण देऊन बोलावा.' म्हणून त्यांच्या

बोलावण्यानुसार ब्रह्माबाबांनी दादी प्रकारमणी व दादी रतनमोहिनी बाबांच्या सोबत दादांना जपानला पाठवले. नावीन्यपूर्ण ईश्वरी ज्ञानाच्या प्रभावाने अनेक संस्था दादांना सेवेच्या संधी देऊ लागल्या. जपानमध्ये भेटलेल्या मूळ भारतीय रहिवासी सिंधी, गुजराती, पंजाबी बांधवांचे तर आश्वरानि डोळेच उघडले. भारताच्या फाळणीनंतर मुस्लिम राजवटीत तीन वर्ष ब्रह्मावत्स सुरक्षित राहिले तरी कसे! त्यांचा असा सपज झाला होता ब्रह्माकुमारी संस्था कदाचित कावपची बंद पडली असावी. गुजराती-पंजाबी बंधुंनी दादा व दादींचा मोठा सत्कार करून सहकार्य केले.

दादा आमंदकिशोर व दोन्ही दादींनी जपानमध्ये सहा महिने मनःपूर्वक सेवा करून परदेशात ईश्वरी सेवेचा श्रीगणेश केला. परतीच्या प्रवासात दादांना सिंगापूरहून मित्र मंडळींनी सेवेचं सल्लं निमंत्रण दिलं, तेव्हा हॉगकॉंगला दोन महिने राहून स्वजन व आप्तेष्टांची छूप सेवा केली. त्यानंतर जलपागनि मद्रास (चेन्नई) येथे आले. दादांची अथक सेवा पाहून बाबा निरतिम्व सुरा झाले आणि दादी जानकी व जगदीश भाईंना त्यांचे स्वागत करण्यासाठी चेन्नईला पाठवले, त्याद्वारे मीडिया व सिंधी समाजाची छूप सेवा झाली. बाबांनी त्या सर्वांना सरळ आबूला न बोलवता, त्रिअकूट येथे ऑक्टोबर महिन्यातील पीर्मिसला मरणाच्या येळ्यात पाठवले. तेथील अज्ञानाच्या निद्रेत झोपी गेलेल्या आत्म्यांना जागवून दादा मुंबई, लखनऊ, कावपूर व दिल्लीत सेवा करून आबूला आले. तोपर्यंत आश्रमाचे स्थान कुबकोठी येथून स्थलांतरित झाले. नंतर कोटा हाऊस व धौलपूर हाऊस मिळालं. तिथे दादा व दादी बाबांना भेटले. बाबांनी त्यांचे जोरदार स्वागत व स्त्कार केला. जपान येथे झालेल्या सेवांमुळे देश-विदेशामध्ये ब्रह्माकुमारी संस्थेचे नाव मोठं झालं होतं. फलस्वरूप भारतातही ईश्वरी सेवेचा तीव्रतेने विस्तार झाला. त्यानंतर दादा अनेक ठिकाणी जात राहिले. दादांनी इलाहाबादला (प्रयागराज) कुंभमेळ्यात ज्ञानाचा वंखनाद करून परमात्म सदैव दिला. त्यानंतर कावपूरच्या एका श्रीमंत व्यापाऱ्याने निमंत्रण देऊन त्यांच्या घरातच सेवाकेंद्र उघडले. ह्याच ओघात अहमदाबादलादेखील सेवाकेंद्र उघडले. सन् १९५५ साली भारतातील पहिले म्युझियम (संग्रहालय) जयपूर किशनपोस येथे बनले तेव्हा बाबांनी दादांना तिथे पाठवले. तिथे-तिथे

नवीन सेवेचा सुभारंभ होई, तेथील धरणी तयार करून आध्यात्मिक ज्ञानाचे बीज पेरण्यासाठी बाबा, दादांनाच सर्वात आधी पाठवत.

राजयोगी भ्राता निवैजी दादांच्या सोबतचे अनुभव अशा प्रकारे सांगतात, 'दादा आनंदकिशोर मला ईश्वरी सेवेची मेख शिकवणारे माझे रोल मॉडेल होते. ब्रह्माबाबा अख्यक्त झाल्यावर मला व दादांना यधुवन येथे राहण्यासाठी नियंत्रण मिळाले, तेव्हा एकाच ऑफिसमध्ये एकत्र राहून, दादांचा सेवासाथी बनून कार्य करायचे सीमाय लाविलं. वार्तालाप करत, सेवेची योजना बनवत. मला इंग्रजीचा सराब व्हावा म्हणून मोठ्या आवाजात इंग्रजी वर्तमानपत्र वाचायला सांगत. संवाद साधायचे व पत्र लिहायचे प्रतिकरण देत. मला नेहमीच प्रत्येक कार्यात मार्गदर्शन करत. ज्योत्षाशा टाईपराईटरने व्ही.आय.पीना नियंत्रण पत्र टाईप करून ज्यो पाठवत, तिचे मी जाई. दादांचे पत्र लिहिण्याचे कौशल्य अफलातून होते. लेटरच्या तीन चतुर्थांश भागात - ब्रह्माकुमारी संस्था नेमकी काय आहे? तेथे माता-वहिणी काय सेवा करतात? इत्यादी विस्तारानं लिहीत. नंतर आवश्यक कार्यांचे वर्णन करत. त्यामुळे ऑफिसर्स व मंत्री मनमोकळेपणे सहकार्य करत. इसवी सन् १९७२ मध्ये अमेरिकेहून योग संस्थेश्वर नियंत्रण मिळालं, तेव्हा सेवेचा आराखडा बनवून शीलेंद्रा दादी, जगदीश भाई, रमेश भाई-उषा बहन, रोझी बहन व डॉक्टर निर्मला दीदी विदेशात गेले. हे सर्व महारथी आधी लंडनला गेले, तिथे विदेशातलं पहिलं सेवानेद्र उघडलं व परकीय भूमिवर सेवेची पाळमुळं रुजवली, याचं सर्व श्रेय दादांनादेखील जातं.

आनंदकिशोर ह्या नावाप्रमाणेच प्रत्येक कर्माला आनंद देणारी ब्रिडज बनवणारे दादा स्वभावाने फारच रमणीक होते. एकदा निर्मलशांता दादींच्या लौकिक मुलीने कुवैतहून क्रिज पाठवला. दादींनी आईस्त्रीय बनवून खाऊ घातले व विचारलं, 'सर्वांनी शिष्याबाबांच्या आठवणीत प्रेमाने आईस्त्रीय खाल्ले ना?' त्यावर दादांनी काहीच उत्तर न देता ब्रह्माबाबांना पत्र लिहिलं, 'बाबा, निर्मलशांता दादींनी इतके छान आईस्त्रीय खाऊ घातले की खावच्या भरात शिष्याबाबांची आठवण करावला विसरलो. दादींना दुसऱ्यांदा आईस्त्रीय खाऊ घालायला सांगा, जेणेकरून शिष्याबाबांच्या आठवणीत पुन्हा खाऊ.' दादा खूप थिस्किरत होते, नेहमीच

हलक्या-फुलक्या स्थितीत हसत-खेळत असत. दादांना सेवेची अंतःकरणपासून उळमळ होती. ते नव-नवीन सेवा-योजना बनवत, विविध पत्रके छापत व जनतेस परमात्म परिचय देण्यासाठी मोठ्या धडाडीने झटत. एकदा गंमतीची गोष्ट घडली. दादा जबफूमपे होते, त्यांनी 'ईश्वरी नियंत्रण' ह्या नावाने एक पत्रक छापलं, एका व्यक्तीने 'ईश्वरी नियंत्रण' याचा अर्थ देवाघरचं बोलवणं (म्हणजे घरचे) असं समजून म्हणाला, 'आम्हाला नको ते ईश्वराचं नियंत्रण' तेव्हा दादांना म्हणालो की हेच नियंत्रण वेगळ्या प्रकारे लिहा, तेव्हा दादांनी लिहिलं 'डिवार्शन इन्वीटेशन (दिव्य नियंत्रण)!' दादांच्या पेहरावाकडे पाहून ते चारित्र्यवान आहेत असे जाणवत असे. खरे तर दादा ब्रह्माबाबांच्या भावाचे जावई होते, परंतु ते सदैव बाबांचे आज्ञाधारक पुत्र बनून राहिले. दादांच्या सोबत मी सातंकाळी म्युझियम मधे सेवेसाठी जाई व नक्की लेक वर फिरत-फिरत गप्पा-गोष्टी करत परत येईं, दादांच्या सोबत रमत-गमत घालवलेला एक नू एक दिवस अतींद्रिय सुख देणारा होता.'

मज् आत्म्यालाही दादांच्या स्नेह सानिध्याच्या स्वर्णिम संध्या लाभल्या. दादा फिरत-फिरत मातेश्वरी पवन येथे जेत, तेव्हा माझं बच लहान होतं. तरीही दादा मनमोकळेपणे मित्र बनून गप्पापोट्टी मारत. एके दिवशी हातात हात घेऊन मला म्हणाले, 'बघ हेमंत, कुणी कसाही असतो, त्याला इतकं प्रेम घ्यायला हवं, इतका मनःपूर्वक सन्मान देऊन हितगुज करायला हवं, जेणे करून तो कायमचा आपला झाला पाहिजे. प्रेमात शत्रूलाही मित्र बनवायची अफघट शक्ती आहे.' दादांची ही शिकवण मला पदोपदी कामी आली. दादांची आनंदी वृत्ती व प्रसन्नतेने प्रफुल्लित हर्षितमुखी चेहरा विसरता विसरत नाही.

दिवंगत राजयोगी भ्राता रमेश शहा बांनी दादांची वैशिष्ट्ये अशा प्रकारे वर्णन केली आहेत, 'विराट प्रतिभेचे मानकरी असणाऱ्या दादांशी मझा सन् १९५७ मधे परिचय झाला. माझ्या लौकिक आईची, ब्रह्माबाबांना व मातेश्वरी सरस्वतींना मुंबईला बोल्वायची खूप इच्छा होती, परंतु आईचे नियंत्रण स्वीकार न करता बाबा म्हणाले, 'जर रमेशने नियंत्रण दिलं तर जर येईन.' माझ्या मनात विचार आला की हलक्या महान विपुलीस नियंत्रण पत्रही छान दिलं पाहिजे. अलौकिक शैलीत पत्र लिहिणं मला जपलं नाही, तेव्हा

पुष्पसांता दादींनी आनंदकिशोर दादांशी माझी भेट करविली व त्यांना निमंत्रण पत्र लिहायला सांगितलं. दादांनी बाबा-मम्मांच्या प्रतिभेस अनुरूप एबडं सुंदर निमंत्रणपत्र लिहिलं की ते हाती पडताच प्रसन्न होऊन बाबांनी टेलिग्राम (तार) द्वारे याचची स्वीकृती दिली. बाबा चार महिने मुंबईत राहिले, त्याचं श्रेय मी दादांना दिलं, मनापासून दादांचे आभार मानले व त्यांच्यासोबत माझे संबंध घनिष्ट होत गेले. सन १९६८ मध्ये ब्रह्माबाबांनी मला व प्रकाशमणीं दादींना ट्रस्ट बनविवाकरता मधुबनला बोलावले, तेव्हाही दादाच ट्रस्ट बनवण्यात सहयोगी बनले. दादा आनंदकिशोरजींचा मनमोकळा, मिश्रित, बादशहाचा स्वभाव व आनंददायी जैली विखरणे शक्य नाही.

अंतिम समयी दादा प्लोकल हॉस्पिटलमध्ये दाखल झाले होते, आजारी असूनही श्रेष्ठ स्थितीत स्थित होऊन सर्वांना प्रेरणा देत होते. कुणी त्यांच्या तब्येतीविषयी विचारपूस केली तर म्हणत, 'आव एम ओ.के. किंवा आय एम बेटर दॅन यू (मी खान आहे किंवा तुमच्या पेक्षाही ठीक

आहे.) चेहऱ्यावर मंद-मंद हास्य प्रकट करून, इतरांना दादा स्वतःची तब्येत बरी नसल्याची जाणीवही होऊ देत नसत. डॉक्टर चेकिंगसाठी आले तर स्वतःहून विचारत, 'डॉक्टर, हॉऊ आर यू (आपण कसे आहात) तेव्हा त्यांनाही आश्चर्य वाटे. ब्याब्या ८९ वर्षी फिर-तासय्य अनुभवत दादा म्हणत, 'आव एम बेरी यंग (मी अजून तरुण आहे)' सर्व त्यांच्या आरोग्याविषयी चिंता करत, मात्र ते इस्पितळतही हसत-हसत सर्वांचे स्वागत करत व म्हणत, 'मी तर इथे एकंतात बाबांची आठवण करण्यासाठी आलोच.' असे महावीर हनुमानासारखा संपूर्ण निश्चयबुद्धी बनून, बाबांचे इगारे जाणून, प्रत्येक आदेशाचे पालन करणारे, विश्वकल्याणकारी निव्वसेवक, विश्वसेवापाती जादी रत्न दादा आनंदकिशोर बुधवार दिनांक २ सप्टेंबर १९९८ रोजी दिलाराम शिखबाबांशी संवाद साधत-साधत, रात्री ८.३० वाजता देहाच्या पिंजऱ्यातून मुक्त झाले. अशा परमार्थ संदेशवाहक महावीर 'हनुमान' दादा आनंदकिशोर यांना आमुचे शत्रू नमन !

(पृष्ठ क्र. २ करून)

आणि दादीजींसोबत बसल्यावर त्यांनी प्रश्न केला, 'एवढ्या मोठ्या करभारामाठी लागणारा पैसा कुठून येतो? तुम्हाला परदेशातून अर्थ सहाय्य मिळत का?' त्यावर दादीजींनी दिलेले उत्तर अप्रतिम होते. त्या म्हणाल्या, "आमचे धन कोठून येते ते मी सांगते; पण तुमचे धन कुठे व्यर्थ जाते यावर तुम्ही कधी विचार केलाय का?" हे ऐकून ती व्यक्ती सदैव झाली.

राजकारणांमध्येर पिंधे होणारे लोक त्यांनी पाहिले होते; पण आध्यात्मिक निर्भीडपणा कस असतो त्याचा त्या सद्गृहस्थांना प्रत्येक आला. दादीजींचे चारित्र्य स्वच्छ आरण्याप्रमाणे होते, त्यात पाहणाऱ्याला स्वतःच्या कर्तुणांचे प्रतिबिंब दिसे. साधनेच्या बळावर मनुष्य निर्मम बनत जातो. प्रांजळ असून मुजोर बनत नाही याचे उत्तम उदाहरण म्हणजे दादीजी होत्या.

डॉ. अब्दुल कलाम दादीजींना शांतिवनमध्येच भेटले. त्या दोघांतली भेट पाहणाऱ्या प्रत्येकाला वाटले, यांचे कितीतरी नर्वाणामुनचे घनिष्ट संबंध असावेत. जणू दोन भिन्न किंवा जवळचे नातेवाईक भेटावेत तरी ती भेट ठरली.

डॉ. कलाम साहेबांचे भारताकडले अपार प्रेम तर सर्वत्रुतच आहे. त्याच पार्वश्र्मीवर त्यांची दादीजींशी चर्चा झाली. जेव्हा कलाम साहेबांनी संस्थेच्या ज्ञानाची भूमिका ऐकली, भारत एकेकाळी इतका सुजलाम सुफलाम होता, सोन्याचा धूर निघत असे हे ऐकले तेव्हा त्यांनी विचारले, 'मग भारतावर इतकी आक्रमणे झाली, पण भारताने इतरांवर आक्रमणे नाही केली. भारताने अशी भूमिका का नाही बजावली? दादीजींनी फक्त एबडेच उत्तर दिले,' भारत सान्या जगावर मातृक प्रेम करतो. भारत जणू जगाची आई आहे. आई आपल्या मुलांवर आक्रमण कसे करू शकेल?' या उत्तराने डॉ. कलाम अतिशय शांत झाले. आजवर त्यांना असा विचारांच्या बैठकीतून कुणी उत्तर दिले नव्हते. ते विचारप्रज्ञे झाले; पण त्यांच्या चेहऱ्यावर समाधान झळकत होते. असा प्रकारे दादीजी ज्वांच्या संपर्कात आल्या त्या प्रत्येकांच्या हृदयावर त्यांच्या व्यक्तिमत्त्वाची छाप उमटली. दादी प्रकाशमणी म्हणजे एक प्रकाशपुंज होत्या. शेकटी एकेडेच म्हणावेसे वाटते, 'धन्य ते हात फ्यास नवनिर्मितीचे डोहाळे.'

कर्करोगाशी लढा

ब्र.कु. स्मिता, ठाणे

मी ब्र. कु. स्मिता ! गेली १० वर्ष मी प्रजापिता ब्रह्मा कुमारी संस्थेच्या ठाणे सेवा केंद्रावरील विद्यार्थिनी आहे. मला शिवबाबांच्या सहवासाचे व सहकार्याचे अनेक अनुभव आले. त्यामुळे मी स्वतःला अत्यंत नशीबवान मुलगी समजते. पण गेल्या वर्षातील अनुभव अतिशय अनोखा आहे.

नोव्हेंबर २०२१ सर्फ सुखीत असताना अचानक पाण्या आमुच्यात एक वादळ आलं. पाण्या छातीत डाव्या बाजूला एक गाठ आढळून आली व डॉक्टरकडे जाऊन चाचणी केली. हा प्राथमिक पातळीवरील स्तनाचा कर्करोग आहे हे ऐकल्यावर भीतीने पाण्या पावसाळालची जमीनच सरकली.

खूप दुःख, भीड व हलबललेची मित्र भावना मनांत घर करू लागली. हे माझ्या बाबतीतच का? मीच का? असे निरनिराळे प्रश्न मनांत वेत होते. आलेल्या परिस्थितीला मी स्वीकारूच शकत नव्हते व तेव्हा शिवबाबांच्या ज्ञानमुरलीतील शब्द आठवले. "अगर कोई भी परिस्थिती आती है तो क्यों नया मत करो, वह सोचकर खुश हो जाओ की हमारे हिस्साब-कितनाब चुक्ता हो रहें हैं । लगेच मी बाबांच्या आठवणीत कसले व मला जाणवले की झालाच बाबा 'अचानक कर पेपर' म्हणतात. बाबांनी दिलेल्या ज्ञानाचा वापर करण्याची वेळ आता आली आहे व मी संपूर्ण ताकदीनिशी या रोगाचा सामना करण्याचा दृढनिश्चय केला व ज्ञानसंधानातून मला काही मोती मिळाले, जसे

१) आपल्या बाबतीत जे काही घडते त्याला फक्त आपण आणि आपणच जबाबदार आहोत.

२) हा सुटीरूपी 'ड्रामा' करण्याजकरी आहे. जे होते ते मर्यासाठीच व माझा स्वतःच, बाबांचर आणि ड्रामाचर पूर्ण निश्चय आहे.

३) आतापर्यंत आपण छोट्या गोष्टींना मोठं करण्यातच धन्यता मानत गेलो; पण ज्ञानमार्गात आल्यावर "बडी बातों को कैसे छोटा करना" हे शिकलो.

४) संकल्पातून सृष्टीची उत्पत्ती - जसे आपले विचार तसे भाव्य बनत जातं.

बाबांच्या या वचनांमुळे मी प्राप्त परिस्थितीला स्वीकारू शकले व माझं मन शांत झालं तसेच माझ्यातील सूक्ष्म शक्तींची जाणीव झाली.

डिसेंबर (२०२१) उजाडला. रायपुरमध्ये माझा एक पापेभाऊ राहतो. तो कर्करोग तन्त्र आहे. त्याच्याशी मी बोलल्यानंतर त्याने त्वरीत पुंबईमधल्या डॉ. मंदार कुलकर्णींना भेटायला सांगितले. त्यांना भेटल्यावर अनेक टेस्ट केल्यावर नंतरच्या २० दिवसात शस्त्रक्रिया करण्याचे ठरले. मी बाबांना मनोमन म्हटलं, "बाबा तुम्हीच अभिनामी शस्त्रविशारद आहात व तुम्हालाच माझी शस्त्रक्रिया करायची आहे. शस्त्रक्रिया पार पडली. नंतर कीमोथेरपी व रेडीएशन युद्धा घ्यावं लागेल असं समजलं. ते ऐकल्यावर परत मी निराश झाले कारण कीमो व रेडीएशनबद्दल अनेक मत मतांतरे ऐकली होती. पण पुन्हा एकदा बाबांच्या ज्ञानाच्या आधारे मी ते स्वीकारलं व कीमो उपचार सुरू झाले.

जानेवारी २०२२ उजाडलं. कीमोच्या प्रत्येक सेशन नंतर अशक्तपणा जाणवतानाच व इतर साइड इफेक्ट्स दिसत होते. त्यामुळे मन खूप होत असे. अचानक मनांत आलं की कुठलाही कर्करोग पीडित रुग्ण कीमो घ्यायला तयार नसतो. सर्वांकडून या औषधाला हेटल्लशीच मिळते तरीही हे औषध कितीतरी लोकांना बरं करतंय! मग आपण जर चांगल्या भावनेने हे औषध स्वीकारलं तर काय फरक कर घडवू

हकेल. असं पाणी प्रभातीत करून पितो तसं मी कीमो औषधाला विचारांच्या माध्यमातून प्रभातीत करावला सुझावत केली. कीमोची बाटली बघून मी तिच्याशी जणू एखाद्या व्यक्तीशी बोलावं तसं बोलावंचे. "मी तुला धनवाद देत आहे व तुला स्वीकारत आहे." या प्रयोगाने मला होणारा त्रास व साईड इफेक्ट्स कमी होत गेले. तसेच माझी नित्याची कामेदेखील मी स्वतःच करू शकत होते.

कीमोचा दुसरा साईड इफेक्ट म्हणजे डोक्यावरचे केस गळू लागतात. पण मी ते स्वीकारले व मनाला समजावले की हे फक्त काही काळपुरतेच असणार आहे व ह्या विचारांमुळे मला बळ आलं व केस गळण्याचं अजिबात दुःख झालं नाही. केस गळतील त्या सामोरे जाण्याकरिता मी स्वतःच केसपफनाचा निर्णय केला. मी सतत बाबांच्या स्मृतीत असे, हॉस्पिटलमध्ये सुद्धा ५-६ तास बोग (परमात्मस्मृती) करत असे. रेडोएशन घेताना मी असं समजत असे की बाबांची किरणं माझ्या शरीरावर येत आहेत व मी बरी होत आहे. जून २०-२२ मध्ये माझी ट्रीटमेंट पूर्ण झाली व मी आज कॅन्सरमुक्त आहे.

या अनुभवानंतर मला असं जाणवलं की सर्वांनी हे ईश्वरी ज्ञान घेवं किती आवश्यक आहे. जर मी ह्या ज्ञानमार्गात नसते तर मी परिस्थितीशी दोन हात करू शकले नसते. बाबांमुळे मला सर्वांचे सहकार्य मिळाले. उत्तम डॉक्टरस व वेळोवेळा वेळी उपचार मिळाला व ईश्वरी परिवार व लौकिक परिवाराकडून सहकार्य लाभले. इलाज झाल्यावर मी बाबांना धनवाद देण्यासाठी मधुबन्ता (मा.आबू) गेले. व बाबांना मनोमनून धनवाद दिले. भक्तीमार्गात बाचलं होतं. 'जीवाला बाटलं पंढरीला जावं जावं ! आईबापां भेटलं, बंधु पुंडलिका लुटलं ।' तसं मी बाबांचे प्रेम लुटण्याचा अनुभव मधुबनमध्ये घेतला. जणू बाबांना कडकडून भेटले.

हा अनुभव वाचवणाऱ्या माताभगिनींना हे सांगू इच्छिते की स्तनाचा कर्करोग असेल, जर कुठे बगलेत अथवा जरीबात कुठेही गाठ जाणवल्यास त्वरीत डॉक्टरचा सल्ला घ्या व उपचार करा.

सेवटी एकडंभ म्हणते बाबांच्या प्रेणामुळे व सर्वोच्च ज्ञानामुळे, सर्वांच्या सहयोगामुळे मी कर्करोगावर मात केली. ईश्वराच्या सोबतीमुळेच हा सद्य मी विंकू शकले.

आद्य

तळपत्या उन्हामध्ये
शीतल छावा बनून
जीवनाच्या लाटेवर
बाबा तू नाच बनून
सतपटवी पाव माझे
तेव्हा घरीलास हात
माझ्या बाबाची साथ
माझ्या बाबाची साथ ॥ १ ॥

कालोख्या अंधारात
बाबा तू दिव्य ज्योत
काटेरी दुनियेत केली
सुखाची बरसात
माझ्या बाबाची साथ
माझ्या बाबाची साथ ॥ २ ॥

उजळते जीवन
तुझ्यामुळे बाबा
राहिली नाही मनात
अभिमानाला जागा
तुझ्या शक्ति ज्ञानाने
जीवन झाले सार्थ
माझ्या बाबाची साथ
माझ्या बाबाची साथ ॥ ३ ॥

सरता सरना बाबा
तुझ्या उपकराची खाण
माझ्या जीवनात भरला
आनंद उजळते जीवन
झाली सुखाची बरसात
माझ्या बाबाची साथ
माझ्या बाबाची साथ ॥ ४ ॥

ब्र.कु. लता, केरळ

निश्चित जीवनशैली

ब्र.कु. शिवानी, दिल्ली

आपल्या समाजात विविध प्रकारची माणसे वावरताना आपण बघतो. त्या प्रत्येक माणसाचे विविध संस्कार असतात. प्रत्येक जण त्यामुळे आपआपल्या संस्कारानुरूप कार्य करत असतो. आता हेच बघा ना, जसे एखाद्या बागेमध्ये फक्त एकच प्रकारची फुले असतील तर त्यात स्वारस्य राहत नाही; पण हेच जर विविध प्रकारची फुले जर त्या बागेत असतील तर त्या निरनिराळ्या फुलांचा रंग, आकार, त्या प्रत्येक फुलाचा सुगंध आपल्याला मोहून घेतो. तो फुलांचा ताट्या बघून आपले मन प्रसन्न होते. असेच आपल्या समाजातील माणसांचे आहे. जर प्रत्येक माणसाचे एकच संस्कार असतील तर ती एक प्रकारची एकाधिकारशाही होईल. पण आपल्याला बहुआयामी वैचारिक समाजाची गरज आहे. फक्त त्या निरनिराळ्या संस्कारांचा पोट हा चुकीच्या पद्धतीचा नको. जेव्हा प्रत्येकाचे स्वभाव-संस्कार हे स्वतःच्या व समाजाच्या मूल्यांची पावमळी करतात तेव्हा त्या देशाचे अधःपतन ज्ञान्याशिवाय राहत नाही. आपण इतरांनी व्यवहार करताना एवढीच काळजी घ्यावची की दुसऱ्यांचे स्वभाव-संस्कार आपल्या विचारांतून जरी वेगळे असले तरी त्याकडे आपण नकाराची दृष्टीकोनातून न बघता सकारात्मक पद्धतीने बघायला हवे. हा दुसऱ्यांचा वैयक्तिक विचार त्याच्या संस्कारातून झालेला आहे. तेव्हा त्याचा उल्लेख करून माझे मन, मी का विकण करून घेऊ ?

आज प्रत्येकजण चिंतेने प्रासला आहे. आजच्या माणसाचा जन्म हा विकारांमधून झाला आहे. त्यामुळे भव, चिंता, नैराश्य वा स्वाभाविक गोष्टी आहेत असेच सर्वांचे मत आहे. आपण दुसऱ्यांची काळजी घेता घेता चिंतेचे दाट बाल्य निर्माण करतो. त्या दृष्टीमुळे आज माणूस हरवून गेला आहे. दिवसागणीक नैराश्याच्या गर्तेत सापडत

आहे. यातून जर माणसाला बाहेर काढायचे असेल तर चांगल्या विचारांची जोपासना करायला हवी. जेव्हा आपले विचार हे चांगले, सक्षम असतील तर ते आपल्या कृतीतून उतरल्याशिवाय राहणार नाहीत. सर्वात प्रथम दुसऱ्याला समजून घेताना आपण खंबीर राहायला हवे. दुसऱ्यांचे संस्कार माझ्या मनःपटलावर काहीही बदल करू नकारणारी, जरी ते कितीही नकारार्थी असले तरी, हे लक्षात ठेवायला हवे ! जर आपण सुद्धा नकारार्थीच विचार केला तर त्या वातावरणामध्ये आपण एक प्रकारची भरच घालतो.

उपाय शोधण्याऐवजी आपण चुकीच्या विचारांचे खतपाणी त्या गोष्टींमध्ये घालतो. आपल्याला आपले मन प्रसन्न ठेवायचे असेल तर दुसऱ्यांचे विचार न बदलता आपण आपल्या मनावर कसा संयम ठेवायचा हे बघितले पाहिजे. समोरच्याने माझ्याशी कसा व्यवहार केला हे बघण्याऐवजी मी त्यांच्याशी कसा वागलो याचा विचार व्हायला पाहिजे. दुसऱ्यांना समजून घेण्याची विशालबुद्धी आपल्यात हवी. पण त्यासाठी आपली मानसिक स्थिती श्रेष्ठ असायला हवी. ही मानसिक स्थिती सर्व बिघडलेले संबंध सुधारण्यास साहाय्य करते. आणि ही मनःस्थिती सदैव साबूत पाहिजे. फक्त एका गोष्टीपुरतीच किंवा काही वेळेपुरतीच ती मर्यादीत नको ! एकदा का आपण संभवाची भूमिका घेतली की आपसूकच ती आपल्या अंगवळणी पडेल व कोणत्याही परिस्थितीत मी माझी मानसिक स्थिती किंवा मांती इत्यमळू देणार नाही. माण ते नकारार्थी विचार असोत वा इतरांचे वाईट संकल्प, माझी मनःशांती उल्लंघन नाही. याचाच अर्थ आपण वातावरणात एक प्रकारची सकारात्मक ऊर्जा निर्मिती करतो आणि त्याची प्रकापने सर्वत्र पसरल्याशिवाय राहत नाहीत. इतरांच्या विकृती असलेल्या शुभभावना व शुभकर्मना ह्या वातावरण निर्मितीत पोक्क ठरतात व दुसऱ्यांमध्ये कळत (सकारात्मक)

ब्रह्मचर्य - एक साधना

ब्र.कु. छाया, मुलुंड पूर्व

कोणत्याही साधनेच्या किंवा तपस्येच्या मागिने जाणाऱ्या प्रत्येक तपस्वी साधकाला ब्रह्मचर्य या सर्वत्रेष्ठ व्रताचे पालन करावे लागते. ब्रह्मचर्य या शब्दाचा अर्थ आहे. ब्रह्मासमान दिनचर्या आणि ऋतुचर्या.

बोले तैसा चाले, त्याची बंदावी पाऊले. आचरण + उच्चारण + मनन म्हणजेच संपूर्ण ब्रह्मचारी. ब्रह्मचर्य म्हणजे केवळ तनचर्या किंवा शारीरिक पवित्रता एवढ्याच सीमित अर्थ नाही. ब्रह्मचर्य हा संपूर्ण ब्रह्मचारी बनण्याच्या प्रक्रियेतील पहिला टप्पा.

'ब्रह्मचर्येण तपसा देवा मृत्युमपाप्मत' म्हणजे ब्रह्मचर्य पालन हेच एक तप आहे आणि वा तपाचरणाद्वारे देव-देवतांनी मृत्युवर विजय मिळविला असे सामवेदात बर्चन आहे. अखंड ब्रह्मचर्य म्हणजे संपूर्ण ब्रह्मचारी. जी व्यक्ती संपूर्ण ब्रह्मचारी आहे. तिलाच ब्राह्मण वा नामाने संबोधले जाते. म्हणतात ना, 'ब्रह्म जायी तो ब्राह्मण' ब्रह्माच्या आचरणाचे अनुकरण करून जीवनात उतरविणारा तो ब्राह्मण. ब्रह्मतत्वात वास करणाऱ्या परमात्माची जो त्याच्या सत्य स्वरूपात आठवण करतो तो ब्राह्मण. आज कलिसुगात, ब्राह्मण ही उपाधी प्राप्त होणारी व्यक्ती संपूर्ण ब्रह्मचारी असेलच असे नाही. असे म्हणतात, रावण हा देखील ब्राह्मणच तर होता. परंतु संपूर्ण विकारी आणि पतित भ्रष्टाचारी म्हणजे रावण. आज कलिसुगी मानवाला पतित कोण? आणि पावन कोण? संपूर्ण विकारी कोण? आणि संपूर्ण निर्विकारी कोण? वाची खरी व्याख्या कळलेली नसल्यामुळे त्वाला हे ही माहीत नाही की, रावण नावाची कोणी व्यक्ती नसून प्रत्येक व्यक्तीमधील हिंसक विकारी वृत्ती म्हणजेच रावण आहे. केवळ कर्मकाण्ड करणे म्हणजेच ब्राह्मण नव्हे तर तच्च कोटीचे संस्कार धारण करणारा तोच खरा ब्राह्मण. ब्राह्मण केवळ एक जात नाही किंवा एक वर्ग

किंवा एक पंथ नाही तर सुसंस्कारी आचरण, सुमधुर उच्चारण आणि सात्विक मनन चिंतन करणारा म्हणजेच खरा ब्राह्मण. म्हणतात, ना एक म्यानात दोन तलवारी राहू शकत नाहीत. एक तर काम किंवा राम ज्याच्या प्रत्येक रंभात राम आहे. ज्याच्या प्रत्येक श्वासात राम आहे. तोच काम विकारापासून मुक्त होऊ शकतो. मग राम तरी नेमका कोण? दत्तत्रय पुत्र श्रीराम की पार ब्रह्मतत्वात राहणारा शिवराम? की प्रत्येक ऋषिराज असणारा स्वतंत्र आत्मा आत्माराम? वाची जोपर्वत सत्य ओळख होत नाही. तोपर्वत राम या नावासाठी व्यक्ती बुद्धच करेल मग ते वैचारिक युद्ध असेल अथवा बाहू युद्ध असेल. ज्वाने पार ब्रह्मतत्वात राहणाऱ्या निराकार परमात्मा वाला म्हणजेच शिवरामाला ओळखले तोच संपूर्ण अहिंसक आत्मा, सर्व प्रथम सुख विकारांना, हिंसेला किंवा मायेला किंऊ शकतो. आपले मन, परमात्मा शिवराम वाचे सत्य स्वरूपावर स्थिर राहू शकते. असा आत्मा यात्वाचीत जगतीत बनू शकतो.

काम लोलुप वासनांच व्यक्ती अध्यात्माचा रस घेऊच शकत नाही. म्हणूनच श्रीमत् भगवत गीतेत म्हटले आहे. 'काम विकार नर्काचे द्वार' गति सदातिचा श्रेष्ठ मार्ग अध्यात्मातून सुरू होतो. अध्यात्म म्हणजे स्वतःला देह न समजता आत्मा समजणे. आत्म स्वरूपात टिकून परमात्म्याच्या सर्व संघाचा अनुभव घेणे हेच खरे अतींद्रिय सुख. जीवनात परमआनंद प्राप्त होतो, तेव्हा जीवन हे एक गाणे होते. आतून निघालेला प्रत्येक सुर चंद्र झेतो. जीवनातील प्रत्येक सांघारिक आधार निखळून पडतात. तेव्हा मनुष्य आत्मा स्वतंत्र जीवनाचा अनुभव करतो. विधे पराधीनता संपून जाते. असा अनुभवात जीवनाचा अनुभव करण्यासाठी देहात राहून देहातीत होण्यासाठी वा चार गोष्टीकडे लक्ष हवे. १) काम २) काम ३) राम ४) घाम

(पृष्ठ क्र.१८ वर)

परीकथा

(भाग ५)

परमात्मा व त्याची दिव्य कर्तव्ये

डॉ.कु. रेखा, देगलूर

मागच्या चार भागात माझ्या मुलीच्या (राधेच्या) स्वप्नातील परीची कथा मी तुम्हाला सांगितली. खरं पाहिलं तर परीच्या माध्यमातून राधेला स्वप्नाद्वारे बाबाच ज्ञान देत होते. तुम्हा सान्यांच्या या लाडक्या राधेला गोष्टीच्या रूपात साप्ताहिक कोर्स ते ते सांगत होते. गोष्टीच्या रूपात असल्यामुळे राधा खूप मन लावून ऐकत होती. ती आता खूपच आनंदात राहू लागली होती. तिच्या आनंदात आणखी भर पडली होती ती म्हणजे तिचे प्रिय काका व काकू, तिचा लाडका दादा सुद्धा आला होता. तिचे काका काकू मुंबईला राहतात. तिच्यासाठी मुंबईतून बरंच काही तिच्या आवडीचं आणले होते. त्याच खेळणीही होती. त्याच तिला एक विशेष म्हणजे तिच्या आवडीचा परीचा ड्रेस होता. तिचा परीचा ड्रेस तिच्या स्वप्नातल्या परीच्या ड्रेस सारखाच होता. ते पाहून तिला खूप आनंद झाला. तो ड्रेस घेऊन ती आनंदाने उठ्या घातत होती. राधेने आपल्या काका-काकूंना सुद्धा तिच्या परीची कथा घोट्या आवडीने सांगितली होती. त्वानीसुद्धा तिची कथा खूप आवडीने ऐकली व तिला म्हणाले, “बाळ राधा तुझ्या परीची कथा आम्हाला खूप आवडली. तुझी परी सुंदर आणि परीची कथा सुद्धा त्वातून सुंदर आहे.”

म्हा असे चार-पाच दिवस खूप खूप मजेत गेले. राधा सुद्धा काका काकूंक खूप खूप प्रेम करते.

तिच्या दादा सोबत ती खेळात खूप रंगून जावची. त्याच्याशिवाय तिलाही करपत नव्हतं. ती सुद्धा तिच्यात खूप रमला होता.

रोजच्याप्रमाणे आम्ही सकाळी आमची सर्व कामे आटोपून वेत होतो. तेव्हा राधाचा खूप जोर जोरत आवाज वेत होता. आम्ही सर्वजण जाऊन पाह्योत तर काय राधा तिच्या दादाला जोर जोरत हलकून उठकत होती. “दादा उठ

ना रे ! दादा उठ ना रे!”, असं म्हणत होती. मी विचारले, “बाळा तू त्याला का उठवतेस ?” बावर ती थोडी हिरमुसली होऊन बोलली, “आई तो उठतच नाही बघ. मला की नाही त्याला माझ्या परीची गोष्ट सांगायची आहे. बघ त्याला उठव ना ग!” तेवढ्यात तिचे काका काकू तिच्या अगदी जबळ घेऊन बसले. तिचे काका तिला जबळ घेऊन म्हणाले, “बाळ राधा तुझ्या परीची गोष्ट मला सांग ना! बाळ्य मी ऐकतो. तुझी काकू ऐकेल, मग नंतर मात्र तुझा दादा उठला की त्याला सांग, चालेल का ?” राधा खूप खुश झाली.

राधा सांगू लागली, “जिच्या मस्तकावर चमचम चमकणारा हिरा आत्मा आहे, तीच परी मला आजही भेटली. मी तुम्हाला आधीच सांगितले होते ना!”

“काका ती खूप सुंदर आहे हो! ती जेव्हा जेव्हा स्वप्नात येते ना, माझ्यासाठी काहीतरी घेऊन येत असते. कधी ती फळे कधी गोड रस. आता परीने माझ्यासाठी एक रस आणला होता. खूपच स्वादिष्ट होता. काका मग की नाही तिने जाहूची कांढी अशी गोल फिरवली. मग काय आम्हा दोघांना बसण्यासाठी दोन सुंदर अशी मसुरमली आसनं आली. मसुरमली असल्यामुळे त्यावर बसल्यानंतर मला खूपच छान वाटत होतं. काका मला तिने परमात्मा व त्याची दिव्य कर्तव्य कोणती आहेत. ते सांगितले.” राधा खूप उत्सुकतेने सांगत होती. राधा परमपिता कसा आहे तुला माहित आहे ना! मी त्यावर म्हणाले, “परमात्मा तर निराकार आहे मी जशी बिंदू माझा बाबा पण बिंदू आहे.” परी म्हणाली, “बाळ्य तो एक बिंदू रूपात निराकार असल्यामुळे त्याला कुठलं शरीर नाही, निराकार आहे.” परी म्हणाली, “बाळ्य निराकार परमात्मा आपल्या सृष्टीवर घेऊन एक साधारण मूळ मनुष्याच्या शरीरात प्रवेश करतात. म्हणजेच त्यांच्या शरीरात ते अवतरीत होतात.

परमात्म्याच्या अशा जन्माला दिव्य जन्म किंवा परकावा प्रवेश असा म्हणतात." मी म्हणाले, "परी खूपच गपतीशीर आहे बघ. परमात्म्याने आणि माझ्या शरीराचा आधार घेतला तर मला खूप मजा आली असती बघ." त्यावर परी हसून म्हणाली, "बाळा तू तर खूपच लहान आहेस व परमात्म्याला एक साधारण वृद्ध मनुष्याच्या शरीराची गरज होती, म्हणूनच ते विश्व कल्याण करण्यासाठी एका साधारण वृद्ध मनुष्याच्या मुखाद्वारे ज्ञान व राजवोगच शिक्षण त्यांनी दिले. ज्या शरीरात ते प्रवेश करतात त्यांचे नाव त्यांनी ब्रह्मा असा देवलं."

राधा फार थकू होऊन ऐकत होती. त्वरान्त परीने मला आणखी जकड घेऊन माझ्या गालावरून हात फिरवत मला विचारला, "बाळा तुला समजलं ना?" मी म्हणाले, "हो! समजलं" मात्र परी म्हणाली, "परमात्मा शिव हा आपला पिता आहे, शिक्षक आहे, सगुड च्या रूपात ब्रह्माच्या द्वारे ते आपल्याला ज्ञान सांगतात."

"बाळ राधा, परमात्म्याची तीन कर्तव्ये आहेत. ब्रह्मा, विष्णू, शंकर यांची ते रचना करतात. जगात परामात्म्या भांडण असल्यावर होतो ना, धर्माची अति ग्लानि होते. परमात्मा या सृष्टीवर येतात व ते ज्यांच्या शरीरात प्रवेश करतात त्यांचे कर्तव्यवाचक नाव 'प्रजापिता ब्रह्मा' ठेवतात. म्हणजेच 'प्रजापिता ब्रह्मा' द्वारे शिव परमात्मा, सत्यगुणी दैवी सृष्टीची स्थापना करतात. कलिंगुगाचा अंत व सत्यगुगाचा सुरुवातीचा काळ यामधील संधीकाळास 'पुष्पोत्पन्न संगम युग' म्हणतात. वाच युगात शिव परमात्मा अवतरित होतात."

"ब्रह्माद्वारे स्थापना करतात. संक्राद्वारे कलिंगुगाचा विनाश करतात. विष्णूद्वारा संनोपन करतात. ही सर्व कर्तव्ये शिव परमात्मा यांच्याद्वारे करून घेतात." मी परीला विचारले, "परी खरंच का ग वा दुनियेचा विनाश होणार आहे का? आणि नवी दुनिया स्थापन होणार आहे का?"

परी म्हणाली, "हो बाळा खरंच आहे. वा सृष्टीवर मोठे परिवर्तन अपेक्षित आहे व नवसृष्टी वेळ पाडत आहे." परी पुढे म्हणाली, "बाळ राधा, विष्णू देवता कधी दिसेल तुला माहीत आहे का?"

राधा म्हणाली, "विष्णू देवतेच्या डोक्यावर एक सोन्याचा मुकुट असतो आणि चार हात असतात." मात्र परी म्हणाली, "हो बरोबर आहे! दोन हात श्री लक्ष्मीचे व

दोन हात श्री नारायणाचे. विष्णू देवतेच्या मस्तकावर सोन्याचा रत्नबद्धित मुकुट तो म्हणजे संपूर्ण विश्वाचा सांभाळ करण्याचे प्रतीक आहे." मी परीला म्हणाले, "अव्या मला माहीतच नव्हतं बघ विष्णूस चार हात का आहेत? ते व त्यांच्या डोक्यावर मुकुट का आहे ते आता मला कळलं बघ."

त्यावर परी म्हणाली, "बाळा, विष्णू देवतेच्या मस्तकामोखी प्रकाश असतो, तो दिव्य प्रकाश म्हणजे पवित्रतेचा प्रकाश असतो. तू मोठी ज्ञान्यांतर तुला हे सर्व काही समजेल. ठीक आहे ना बाळ राधा!"

मी मात्र प्रेमाने आपली मान डोलाबली.

परी म्हणाली, "बाळा विष्णू देवतेच्या हातात काय काय असतं?"

मी पटकन उत्तर दिले, "शंख, चक्र, गदा आणि पद्म. हे विष्णू देवतेच्या हातात असतात." परी म्हणाली, "बरोबर शंख म्हणजे आपल्याला सान्ना विश्वात आपण सर्वांना ज्ञान सांगायचं आहे प्रत्येकाच्या कानात आपण ज्ञानाचा शंख वाजवायचा आहे. ज्ञान घोषाद्वारे इतरांची सेवा करण्याचं हे प्रतीक आहे."

"चक्र म्हणजे आपण स्वतःच स्वतःच दर्शन करायचं, आपल्याच वसंच वा सृष्टीचक्राचं ज्ञान बुद्धीत स्मृत राहणे म्हणजे राजयोगाची साधना आहे. आपण स्वतःला तपासायचे आणि परिक्षीत करायचे. आता तिसरं म्हणजे गदा. गदेद्वारे पावेवर म्हणजेच आपल्यातल्याच चाईट गोष्टींवर विजय मिळवायचा आहे. चौथं म्हणजे कमळ आहे. बरं कमळ कुठे असते? ते सांग बरं." मी पटकन म्हणाले, "कमळ तर विखलात असते ना ग!" परी हसत हसत म्हणाली, "बाळा कमळ विखलात असते; पण विखलाचा स्पर्श कधीच कमळला होत नाही. विखलात राहून सुद्धा ते अलिप्त असते. आपल्याला देखील कमळसारखे बनायचं आहे घरात राहून आपण सर्वांशी प्रेमाने ज्ञांतीने सुखाने राहायचं आहे." एवढे बोलून परी माझ्या गालावरून प्रेमाने हात फिरवू लागली व म्हणाली, "राधा, तुला समजलं ना मी काय सांगितलं ते? बाळा तू की नाही सर्वांना आपल्या परी आजूबाजूला या सर्व गोष्टी सांगतील ना!" मी परीला म्हणाले, "तुला पक्के आज्ञासन देते. मी हे सगळे सर्वांना सांगेन." एवढे बोलून मी शिष्याजकळ जागार तिचा हात पकडणार वा विचारायच होते आणि ती एकदम दिसेनाशी

झाली. मी आवूबाजूला पाहिले; पण ती दिसलीच नाही बघा.

राधा थोडीशी हिरमुसली होती, मग तिच्या काकवांनी तिला ज्वळ घेतले. तिला समजावू लागले, “बाळा ती तुला चार ते पाच दिवसात एक नवीन गोष्ट सांगत आहे ना! तु तिला इथे पकडून ठेवलीस, तर तुला ती नवीन गोष्ट कशी घेऊन येणार? ती जर गेली तरच तुम्हासाठी नवीन गोष्ट आणणार ना बाळा!”

राधेला ती गोष्ट पटली तिची कळी कुलली व ती लगेच म्हणाली, “हो काका मला लक्षातच नव्हतं चार-पाच दिवसात ती आणखीन एक नवीन गोष्ट घेऊन येईल.” काका म्हणाले, “बाळा ना कबेतून आपण हे लक्षात घ्यायचं की विष्णू देवतेचे हे अलंकार सांख, चक्र, गदा व कमळ हे त्यांनी

धारण केलेत. त्यांचं रहस्य जाणून जर आपण आपल्या जीवनात धारण केले, तर आपण नाचा श्री नारायण, नारीची श्री लक्ष्मी पद प्राप्त करू शकतो. आपण सर्वांनी ज्ञान, पवित्रता, शांती, प्रेम, आनंद, सक्ती हे सर्व गुण आपल्यात धारण केले पाहिजे. ते सर्वांना देत गेलं पाहिजे तरच आपण श्री नारायण व श्री लक्ष्मी बनू शकतो, बाळा हा शिवबाबांच्या संदेश आपल्याला प्रत्येकाला द्यायचा आहे. देशील ना बाळा?” राधा म्हणाली, “काका मी तर परीला प्रामिस केले आहे की मी हा संदेश सर्वांनाच देईन.” तेवढ्यात तिचा दादयुद्धा उठला होता ती दादासोबत खेळण्यासाठी त्याच्याकडे धावत गेली. आम्ही सर्वांनी शिवबाबांना फक्तवाद देऊन मग बाबांच्या आठवणीत दैनंदिन क्रमाला सुरुवात केली.

(पृष्ठ क्र. १५ वरून)

चाम म्हणजे चर्म. चर्मदृष्टी म्हणजे दैहिक दृष्टी, देहाला पाहणारी विकारी दृष्टी आणि देहातील आत्म शक्तीला पाहून आत्म धानात समोत्त्वा व्यक्तीबरोबर व्यवहार करणारी ती आहे. - निर्विकारी दृष्टी ! आज मानवाच्या दृष्टीतील पवित्रता खंडीत झालेली आहे. त्याला बघाचे किंवा नात्याचेदेखील मान राहिले नाही. क्रमांश व्यक्ती शारीरिक आकर्षणामुळे वास्तुचा गुलाम बनतो. जो पुरुष प्रत्येक स्त्रीला माता, धिनी किंवा आपली कन्या समजतो. तोच पुरुष अखंड ब्रह्मचारी आहे आणि जी स्त्री प्रत्येक पुरुषाला आपला भाऊ, बडील, मुलगा वा दृष्टीकोनातून पाहिल तेव्हा ती अखंड ब्रह्मचारीणी होऊ शकते. विद्वान ऋषी अष्टावक्र यांनी भर सभेत सर्व पंडीतांना चांभार म्हटले कारण ते पंडीत स्वतःला ज्ञानी समजत होते. परंतु अष्टावक्र यांच्या देहाकडे पाहून उपहास करू लागले. चांभार म्हणजे चर्चा करू लागले अशी दैहिक दृष्टीने पाहणाऱ्याला त्यांनी चांभार असे संबोधले.

मंदिरात जाताना भक्तगण चामड्याच्या वस्तू मंदिराच्या बाहेर देवतात. परंतु चामड्याचा देह, देहाचे आकर्षण, देहमान, देह अहंकार, घेऊन मात्र मंदिरात जातात दैहिक दृष्टी वृत्ती काम विकाराला जन्म देते. काम विकार केवळ दैहिक अपवित्रता नसून वास्तना किंवा क्रमना

वांच्याद्वारे मनात उद्भवणाऱ्या विकार बरा इच्छा देखील काम विकाराचा अंश आहे. कारण काम विकारातूनच क्रोध, लोभ, मोह, अहंकार या विकारांची उत्पत्ती होते. काम विकार एक, दुर्बलता आहे, तर ब्रह्मचर्य एक शक्ती आहे. आपले जीवन उपभोगासाठी नसून समाजाच्या उपयोगासाठी आहे. ही संकल्पना ज्याने मनात रुजवली तोच अखंड ब्रह्मचारी निःस्वार्थ भावनेने समाजाचे कल्याण करू शकतो. काम विकाराची पूर्ती करून काम विकाराची तृप्ती होत नाही तर आत्म संवय, ईश्वरी नियम यांचे पालन केल्यानेच विकारांचे अस्तित्व नष्ट करता येते. तेव्हाच राम म्हणजे परमात्मा शिवराम जो सर्व आत्मांचा पिता आहे, पवित्रतेचा सागर पतित पावन आहे, त्या ईश्वराबरोबर सर्व संबंध जोडून मनुष्य आत्मा निर्विकारी जीवन जगू शकतो व दैवी संस्कार धारण करून राम राण्यात पुन्हा प्रवेश करू शकतो. चाम म्हणजे प्रत्येक आत्म्याचे घर परमधाम, मुक्ती घाम त्रिषे परमपिता परमात्मा यांचे वास्तव्य आहे. ईश्वरी स्मृतीने पुन्हा आत्म्याला मुक्तीघामात प्रवेश करता येतो. तसेच जो मनुष्याच्या पवित्र बनून परमात्म्याच्या स्मृतीत राहून निर्विकारी जीवन जगतो व तो सुखधामात वैकुण्ठ किंवा नवीन दुनियात प्रवेश करू शकतो. अशा निर्विकारी पावन दुनियेचे आगमन पुन्हा भारतात होत आहे. त्याची पूर्वचारी म्हणजे संपूर्ण ब्रह्मचारी जीवन !

ब्रह्मावत्सांकरिता

शिकण्यासारखं बरंच काही...

(भाग - ६)

वेळेचे महत्त्व

ब्र.कु. सुभाष, ज्ञानसरोवर, आवू पर्वत

जगाच्या इतिहासात डोकावून पाहिले तर वेळेचे महत्त्व जाणणारे अनेक महानुभाव होऊन गेले. डिकन्स, अमेरिकेचे माजी उपाध्यक्ष हेन्री विल्सन, महात्मा गांधीजी, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर अशा अनेक प्रभृतींची नावे घेता येतील. ईश्वरी ज्ञान यज्ञातील वेळेबाबत अत्यंत दक्ष असणाऱ्या जगदीशभाईंचे नावही असेच ओघाने पुढे येते. 'स्वतःचा वेळ फुकट घालवायचा नाही तसेच दुसऱ्याचाही' हा कटाक्ष असे भ्राताजींचा.

दिल्ली सेवाकेंद्राच्या पाचव्या भवन वेधील 'पुण्यादीदी' एकदा अनुभव कथन करत होत्या. जगदीशभाई प्रत्येक गोष्टीत बळशीर होते, अमुक वेळेत अमुक काम असे त्यांचे गणित बांधलेलेच असे. स्वतःही तसे करत ब इतरांनाही ती प्रेरणा देत असत. आम्ही किततीही प्रयत्न केला तरी कुठेतरी गणित बर-खाली होते; पण जगदीशभाईंचे मात्र तसे होत नसे. एकदा मी साहस करून त्यांना विचारलेच. 'तुम्ही बरोबर वेळेवर किंवा आपोच कसे काय पोहोचता? कधीच कधी गडबड उडत नाही तुमची?' त्यावर त्यांनी हसून उत्तर दिले, 'मी कुठेही जायचे असल्यास पुरेसा वेळ हाती ठेवूनच निघतो. बाटेतल्या रहदारीचा, बाहतुकीची कोंडी इत्यादींचा विचार करून निघतो. जर मी ठरलेल्या ठिकाणी वेळेआधी समजा अर्थातस अगोदर पोहोचलो तर आसपासच्या आडोसाला गाडी उभी करतो. काही फोनवरील कामे

असतील, कुठे एखाद्या भाषणाची टिपणे काढायची असतील, एखाद्या लेखाची उपमुद्रिते (प्रुफ रीडिंग) तपासायचे असेल तर अशी कामे करतो. लाँग फेलो नावाच्या माणसाने रोज चहाचे आधण येईपर्यंतचा वेळ वापरून 'इन्फर्नो' नावाच्या काव्याचा अनुवाद केला त्याची मला आठवण होते.

अनेकदा भ्राताजी ठरलेल्या जागी लवकर पोहोचले म्हणून समग्रगृहात किंवा सेवाकेंद्रावर लगेच जात नसत. त्यांचे म्हणणे असे, 'माझ्या तिथे पोहोचण्यामुळे इतर कामात व्यग्र असणाऱ्यांनी हातातली कामे टाकून माझी सरवराई करण्याची मुळीच आवश्यकता नाही. आपण सगळे एकाच ईश्वरी कुटुंबाचे सदस्य आहोत. कुणी उच्च-नीच दर्जाचे नाही, सगळे समान आहोत. आपसांत माऊ-बहीण आहोत. माझ्या उपस्थितीचे ओझे कसून नये चाची मी काळजी घेतो. मला चहा-पाणी काही हवय नकोच माऊचे विनाकारण इतरांचे लक्ष जाता कामा नये. प्रत्येकाचा वेळ महत्त्वाचा आहे.'

असे होते आपले प्रेरणास्रोत आदरणीय भ्राताजी. त्यांच्या जीवनाकडे पाहून समर्थ रामदासांच्या ओळी आठवतात.

'अम्यासवि करीत जावा । काळ सार्थकवि करावा । जनासहित ॥'

सुविचार

वस्तुतः स्वतःच्या अज्ञानाची जाणीव असणे, हीच ज्ञानाची पहिली पायरी आहे - स्वामी शिवानंद

माझ्या सर्वप्रथम आध्यात्मिक शिक्षिका

डॉ. कु. आत्मप्रकाश, शांतीवन, आवू रोड

वर्ष १९५७ मध्ये मी दादी जानकीजींना प्रथम भेटलो तेव्हा, मी पतियाला (पंजाब) येथील अभियांत्रिकी महाविद्यालयात शिकत होतो. माझ्यासोबत इंदूरचे ओमप्रकाशभाईजी देखील शिकत होते. पुढे आपल्या संस्थेच्या इंदूर झोनचे ते प्रमुखही बनले. दादीजींनी त्यांना ईश्वरी ज्ञानमार्गाचा परिचय दिला. ओमप्रकाशभाईंनी मला हे ईश्वरी ज्ञान समजाविले आणि आम्ही घसतिगृह्यत राहत होतो. तिथल्या वास्तव्यातच छात्रा-पिण्याच्या कुडीविषयीच्या धारणा अंगीकारल्या आणि मी असे ठरविले की आमच भाड्याने एखादी खोली घेऊन राहिलो तर हे सगळं अजून सुकर होईल. त्या खोलीतच आम्ही ज्ञान-योग सगळं काही करत होतो. त्याकाळात संपूर्ण पंजाबात मिळून चारच सेवाकेंद्रे होती. अंबाला छावणी, अमृतसर, श्रीहरगोविंदपुर आणि साह्याद. सगळ्या पातालातच त्यावेळेस कमी सेवाकेंद्रे होती. दादीजींचे पतिबाळ्यसा येणे घडले होते. दादींनी पाहिलं की, स्वतःचं जेवण ही मुले स्वतःच्या हातानेच बनवितात, अभ्यासही करतात. काही दिवस त्या आमच्यासोबत राहिल्या आणि खऱ्या अर्थाने आमचं संगोपन केले. ईश्वरी ज्ञानमार्गावर चालणारे दोन-चार विद्यार्थी आमच्या व्यतिरिक्त होते, इतकीच काय ती उपस्थितांची संख्या. एक दिवस दादींनी 'सिंधी कडी' आणि 'साकूदाण्याचा हलवा' बनवून आम्हाला ब्रह्मयोगच सारू पातल्याची हळू आठवण आजही मनात ताजी आहे.

ईश्वरी सेवेची ओढ : त्या काळात सेंटवर राहणाऱ्या बहिणीही फारसा नव्हत्या, सेवाकेंद्रेही नव्हती आणि ज्ञानविषयास अखलेले जिज्ञासूही फार नसत. एखादा जिज्ञासू सेवाकेंद्रावर आला तरी बाबांना बातमी दिली जाई, 'बाबा एक व्यक्तीचा या ज्ञानमार्गात अलौकिक जन्म झाला आहे.' दादीजींना सेवेचा अनाप उखाह असे. साधन असो,

नसो, त्या तयार असत. पतियाळामध्ये अनेक ठिकाणी आम्ही दादीजींचे भाषण घडवून आणले. आम्ही सायकलवर आणि त्या सायकल रिक्षात असे जात असू. गुरुद्वारा, महिला समिती अशा अनेक ठिकाणी सेवा केली. 'ही छोटीशीच जागा आहे, इथे कमी लोकं आलेत मग काय भाषण करणार' अशी संकुचित वृत्ती त्यांची कधीही नसे. आपल्याला ईश्वरी सेवा करायची आहे ही एकच ओढ असे. परिस्थितीनुसार वाक्ये : प्राप्त परिस्थितीनुसार दादीजींचे वाक्ये असे. कुठलीच कुरकुर नसे. कृष्णलाल मनकंदा नावाचे आमचे चंडीगढमधील मित्र होते. त्यांच्यासोबत अनेक मित्रांना आम्ही ईश्वरी ज्ञानाचा परिचय दिला होता. 'तुमच्या कोणी बहिणी आल्या तर आम्हाला कळवा' असं त्यांनी सांगून ठेवलं होतं. त्यानुसार आम्ही दादीजींना घेऊन चंडीगढला गेलो. तिथल्या काही स्वामिंवर दादींचे भाषण झाले. सेवेतून रात्री व्हा बाजता अंबाला शहरात पोहोचलो. अंबाला छावणीत असलेल्या सेवाकेंद्रावर पोहोचेपर्यंत अजून रात्र झाली असती म्हणून आम्ही एका धर्मशाळेत उतरलो आणि सकाळी सेवाकेंद्रावर गेलो. सांगातचे तात्पर्य म्हणजे कुठल्याही परिस्थितीत विना-तक्रार त्या राहत. सर्वांनी जुळवून घेत असत.

प्रथमं यत्नम् : ईश्वरी ज्ञान यज्ञ अर्थात् मधुक्न सर्वप्रथम, मग आपण व्यक्तिगत पंडळी असा त्यांचा खाल्या होता. त्यांच्या व्यक्तिमत्त्वात त्याच भावना, बाबा ब ईश्वरी यत्नाकडून प्रेम कायदेकराठ भरलेले होते. कुणी काही वस्तू आणली तर म्हणत, 'प्रथम मधुक्नला बाबांकडे पाठवा'. इतक्या साध्या सुध्या होत्या की विचारून नका. मी माझ्या गाथाला त्यांना नैलगाडीतून घेऊन गेलो होतो. घरातल्या सगळ्यांना त्या अत्यंत प्रेमाने घेतल्या, ईश्वरी ज्ञानाविषयी बोलणं झालं. पुढे माझी आई-वडील, भाऊ-बहीण

सगळेच या मार्गवर चालू लागले.

आत्मिक प्रेमाची पराक्रमिका : एकदा आमच्या कुटुंबाला बाबांनी मुंबईत बोलावले होते. बाबा त्या भेटनिंठर मधुवनता गेले आणि मला दादीसोबत पंधरा दिवस पुण्याला राहण्याचा योग आला. ठिकठिकाणी जाऊन सेवा केली. फेअर रोडवरील सेबाकेंद्रामुळे त्या राहण आणि 'क्वार्टरगेट सेबाकेंद्रा'पर्यंतचे तीन-चार किमी अंतर त्या चालून जात. रस्त्यात मला ज्ञानाभूषणाच्या गुळ गोष्टी सांगत. क्वार्टरगेटला जाऊन मुरली मलास करत. ज्ञान सुलय करून अनुभवाच्या आधारे सांगत. इतकं सुस्पष्ट करून सांगत की कुणाला काही प्रश्न राहत नसे.

दुर्लभ छंद : शांतीवनात त्यांचा रात्रीचा क्लास ज्या ज्या वेळी असे तेव्हा मी आत्मरून उपस्थित राही. मला अनेकदा वाटे, जसे वाळू मुठीत धरली तरी ती निसटून जाते. त्याप्रमाणे हे क्षणही नंतर आठवणीत रूपांतरित होतील. क्लासमध्ये मला समोर बसलेला पाहून त्या मला स्टेजवर बोलावित असत. 'तू मला काही प्रश्न विचार, मग त्या आधारे मी क्लास करते' असे म्हणत एकदम खोळीवेळीचे वातावरण त्या बनवत असत. मी त्यांना एकदा विचारले, 'दादी तुमचा छंद कोणता आहे?' त्यावर त्या विचार करू लागल्या. मी म्हटले, 'दादी तुम्हाला एकच छंद आहे. बाबांची चारसदास मुले घडविण्याचा, दृढनिश्चयी मुले संस्कारीत करण्याचा छंद.' त्यांनी खरोखरीच तशी कर्मसेवा संकट आणि भारत दोन्ही ठिकाणी केली. कन्या-वाचा-मनाने अर्पण होणाऱ्या बाबांच्या मुलांचा एक विशाल समूहच तयार केला.

दुर्लभीकडून आलीकड : एकदा असाच दादीजीसोबत व्यासपीठावर होतो रात्रीच्या मलासच्या वेळी. दादी म्हणाल्या, 'बोल काही'. मी म्हटले, 'दादीजी देखण्यागाच्या वेळी मला कष्ट होऊ नवेत ही इच्छा आहे'. त्या म्हणाल्या, 'तथास्तु'.

हर-तुरे, मान-सम्मानाच्या परीक्षे : बाबांच्याप्रमाणे दादीजीसुद्धा अनेकानेक गुणांची खाण होत्या. कोणत्याही भेटताना सहजपणे भेटत, त्यांच्या व्यक्तिमत्त्वाचे ओझे मनावर पडत नसे. प्रत्येकाला संतुष्ट करत. एकदा यज्ञप्रसाद (टोली) घेताना म्हणाल्या, 'हा माझा पहिला विद्यार्थी आहे.' मलाही ना गोष्टीचा सार्थ अभिमान आहे. मान-अभिमान इत्यादींपासून त्या कायमच निर्लिप्त राहिल्या. बाबांच्या इदपत त्या आणि त्यांच्या इदशी बाबाच होते. त्यांच्याकडून अनेकानेक वेळ मार्गदर्शन घेण्याची संधी मला मिळाली हे मी, माझे भाव्यच समजतो. अनेकदा 'ज्ञानामृत ट्रिनिंग प्रेस' मध्ये अचानक त्या येत, कामगारांसकट सगळ्यांना यज्ञप्रसाद देऊन आनंदीत करित असत. त्यांची आज्ञा म्हणजे बाबांशीच आज्ञा असे पाहण्यासाठी. मी त्याचे तत्काळ पालन करित असे. आज त्या नाहीत असे म्हणावंसं वाटत नाही कारण त्यांची सूक्ष्म उपस्थिती, शक्तीशास्त्री प्रकल्पने आजही जाणवतात. त्यांच्या भिन्नबन्धुकीची फोपदी आठवण होते, दादीजींना कोटी कोटी प्रणाम!

(भावनुजय, ब. कु. म्हेर, पन्वेल)

महाभारतातील यज्ञरक्षण

यज्ञ: रोगी माणसाचा मित्र कोण आणि मृत्यू समीप आलेल्या माणसाचा मित्र कोण ?

बुध्दिभिर: रोगी माणसाचा मित्र हा त्याचा वैद्य असतो तर मृत्यू समीप असलेल्या माणसाचा मित्र दान असतो. मृत्यूसमयी माणसाने दान दिले पाहिजे, म्हणजे समाधानाने प्राणत्याग करता येतो.

स्पृहीकरण - ऋषिगण्या आज्ञाप्रसादी देहधारी डॉक्टर आहेत; पण आत्म्यास जडलेले कान ज्ञानादि विकार हे देखील एक प्रकारचे रोग म्हटले जाते. यापासून मुक्तता मिळविण्यासाठी सत्य ज्ञान आवश्यक असते. ज्ञान देण्याकरिताच भगवंताला बाबे लागले.

मृत्यूसमय समीप आल्यावर दान करावे हे तर डीकच आहे; पण जिवंत असतानाही दान करावे हेही तितकेच महत्त्वाचे आहे. दान अनेक प्रकारचे असते, जसे- अन्नदान, वस्त्रदान वगैरे. अध्यात्माद्वारे शक्तीचे दान करण्याचा विधी आहे. तसेच कर्माद्वारे गुणदानही करता येते.

जपान डायरी

(भाग-२)

बेफिकिर बादशाह

ब्र.कु. रेष्मिता, टोकियो

जपानमध्ये येऊन एव्हाना चार-पाच महिनेच झाले होते. लगेचच मला जपानमधली पहिली-वहिली नोकरी मिळाली. त्यासाठी मला फुकुओकाहून (दक्षिण जपान) टोकियोला रवाना व्हावचे होते. टोकियोमध्ये भाड्याने घर कसे मिळेल असा प्रश्न पुढे आला.

त्यावेळी शिवेही अगदी निमित्त मी शिष्याबाबांचे ध्यान करित होते. दिसतातून चार तास नित्य-निमित्त गहन योग साधना चालू होती. त्यामुळे शिष्याबाबांची सोबत सतत अनुभवत होते. 'बाबा माझ्या बरोबरच आहेत, मग काळजी कशाला, चिंता ती काय!' ह्या निश्चित करणाऱ्या दृढ संकल्पाने, बाबांची निश्चित अशी सोबत अनुभवाला येत होती. सगळं काही त्यांच्यावर सोपवून त्यांच्या प्रेमळ साथीचा आनंद मी खणोखणी घेत होते. 'हात-हाती देऊनी, चालले मी संगती,' आणि सगळं करही बाबाच करत होते, हे त्यावेळी प्रकटपणे जाणवले. नवीन नोकरी बाबतही हाच अनुभव आला. तूच कर्ता आणि करविता.

'मे' महिना चालू होता आणि जुलै महिन्यात मला नोकरीवर रुजू व्हायचे होते. पधल्या काळामत सतत बाबांचे आस्वासक महाबाक्य मनी रंजी घालत होते, "मुली चिंता करू नको, मी आहे ना!" आता टोकियोला जावची वेळ आली. टोकियोमध्ये माझी एक भारतीय मैत्रीण राहत होती. मी तिला दूरध्वनीवरून संपर्क केला, तिने भेटावसास बोलावले. तिकडे पोहोचल्यावर पुन्हा दूरध्वनीवरून संपर्कात तिने, काही काणालाच माझ्याबरोबर नाही येऊ शकत असे कळविले. त्याऐवजी, तिच्या एका मित्राला, तेथील एका रेल्वे स्थानकावर भेटावसास सांगितले. टोकियो माझ्यासाठी अगदी नवीन शहर, नवीन प्रणाली, सगळं काही नवीन तरीही, "निश्चयाचे बळ, करी ठेगणे आभाळ," हा विश्वास मनात एकच दृढ संकल्प, "बाबा

आहेत ना!" त्यासरशी ह्या वळणावरही सारे सुकर झाले. मैत्रीणीने सुचविलेल्या मित्राशी सुरळीत भेट झाली. भेटीदरम्यान, तुझ्यासारखेच घर मला हवंय असे त्याला सांगून मी फुकुओकाला परतले आणि तेथील दैनंदिन कामास मी लागले.

अचानक बघही दिवसांनी त्या मित्राशी दूरध्वनीवरून संपर्क झाला. त्यात त्याने व्हिडिओ कॉलद्वारे एक घर दाखविले. घर माझ्या पसंतीस उतरले आणि लगेच मी संपती दिली. अखेर घर मिळाले. खरे पाहता, जपानमध्ये घर घेणारा माणूस समोर नसेल तर खोटा प्रकटा होत नाही, पण असाक्याही शक्य होताना मी 'याची देही, याची डोळ्या' अनुभवले. कारण, सोबत साधारण नव्हती. सर्वशक्तिवान परमात्मफित्याची होती. पाचलोपाकली आपल्या सेकराचा अतोवळी राहणत सांभाळ असा रीतीने करतोच झाला उपमा नाही. हेही तेव्हा होते, जेव्हा आपण दृढ निश्चयाने सगळं काही परयेकरावर, त्या परयात्या पित्यावर सोपवून 'तूच कर्ता आणि करविता' ह्या भावनेने (इत्यापासून) कर्म करतो, तेव्हा हे घडून येते त्याचा प्रत्यक्ष वेतो.

आता टोकियोला निघावची वेळ झाली. अतिवृष्टीमुळे विमानाला दोन तास उशीर आहे असे फुकुओकाहून टोकियोला निघताना समजले तरीही मन अगदी शांत आणि निश्चित! साडेनऊला जेवारे विमान साडेअकराला आले. लगेच त्या मित्राला कळविले. मला पोहोचावला उशीर होतोय. अखेर टोकियोला पोहोचले. विमानतळावरून बाहेर आले. बघते तर काय रोबटची बस आणि रोबटची ट्रेन अक्षरसः डोळ्यासमोरून गेल्या. तेव्हा रात्रीचे साडेबारा झाले होते. त्या बडबडीतही मन शांत-स्थिर-समाधानी! त्यावेळी शिष्याबाबांचे मुसलीतले महाबाक्य अगदी सहज हसत हसत मुखातून निघाले, 'जो होता हूँ

(पृष्ठ क्र.२६ कर)

मनुष्य सृष्टीरूपी अविनाशी कल्याणकारी ड्रामा

डॉ. कु. रामकृष्ण, वाशिम

ड्रामा अर्थात नाटक. रंगमंचावर होणाऱ्या नाटकांचे दोन किंवा तीन अंक (भाग) असतात. त्याचप्रमाणे परमात्म्याने दिलेल्या ज्ञानानुसार, या सृष्टीरूपी रंगमंचावर घडणाऱ्या अविनाशी नाटकाचेही चार अंक आहेत. ५००० वर्षांच्या कालावधीच्या या नाटकाचे संपूर्ण कल्पात ४ भाग - ४ युगे असतात. प्रत्येक युगाचा कालावधी १२५० वर्षांचा असून त्यात जीवन जगण्याच्या साधारणतः दोन अवस्था असतात. देवा तू सृष्टी विद्यसाध्या असो एका ठिकाणी ज्ञानेश्वराजसाठीनी सांगून ठेवले आहे. त्यातील विद्यालाघव मध्य या जगरूपी नाटकाला उद्देशून म्हटले आहे.

१. सत्वयुग आणि त्रेतायुग : मनुष्य सृष्टीरूपी कल्याणकारी अनादि अविनाशी नाटकाच्या सुरुवातीची ही युगे. या कालावधीला स्वर्ग, बहिस्त अथवा हेवन म्हणतात. स्वर्ग हे काही वेगळे आकाशातले ठिकाण नाही, तर या पृथ्वीवरच घडणारा मनुष्य सृष्टीरूपी नाटकचा अंक आहे. या काळात सर्व मनुष्यांस आत्म-अभिमान असतात. अर्थात त्यांना देहात वास करणारा आत्मरूपाची पूर्ण जाणीव असते. त्यामुळे देह-भामामुळे येणारे काम-क्रोध अहंकारादि विकार असून ते निर्विकारी, अहिंसक, अनासक्त, पवित्र आणि संतुष्ट असतात.

२. द्वापरयुग आणि कलियुग: या कालावधीत मनुष्यास आत्मरूपाची जाणीव नाहीशी होऊन स्वतःला केवळ शरीर समजल्याने देहाती निगडित दोष अथवा विकारांचा प्रवास वाढतो. जेणेकरून असत्य, अपवित्रता, हिंसा, आसक्ती इत्यादी भाव मनुष्याचा ताबा घेतात.

ज्वाप्रमाणे नाटकातील कलाकार हे आपल्या पात्राची भूमिका बजावतात, त्याचप्रमाणे या सृष्टीरूपी नाटकातील पात्र अर्थात चैतन्य आत्मा. चैतन्य शक्ति आत्मा जन्म घेऊन, अर्थात पाच तत्वांनी बनलेले साकार (स + आकार)

शरीर धारण करून आपापली भूमिका निभावतात. ज्याप्रमाणे प्रत्येक भूमिकेसाठी वेगळी वेशभूषा आणि रंगभूषा केली जाते, त्याचप्रमाणे प्रत्येक जन्मात आत्मा वेगळे शरीर धारण करतो.

सृष्टीच्या आदि काळात आत्मरूपाची जाणीव असलेले मनुष्य पुनर्जन्म घेत घेत आत्म्याचे धान विसरून स्वतःला देह समजू लागतात. द्वापरयुगाच्या काळात स्वतःची खरी ओळख विसरल्याने त्रेह/दिव्य अशा आत्मिक शक्तीची विस्मृती होते आणि अज्ञाप्रकारे देह-अभिमानी झाल्याने ते काम-क्रोधादि विकारांचे गुलाब होतात. विकारांच्या प्रभावामुळे त्यांच्याकडून घडणारी कर्म देखील विकर्म किंवा पापकर्मात गमती जातात. याच कर्मांचे फलस्वरूप म्हणजे त्यांना विविध प्रकारच्या दुःखांना सामोरे जावे लागते. अज्ञाप्रकारे द्वापरयुगापासून कलियुग अंतापर्यंत दुःखाचे प्रमाण वाढत जाऊन मनुष्यसृष्टीची अवस्था हळू हळू विघडत जाऊ लागते.

ज्वावेळी सत धर्म अर्थात आदि सनातन दैवी धर्माची अतिग्लानी होते, त्यावेळी निराकार, त्रिमूर्ती परम पिता परमात्मा शिवाचे दिव्य अन्तरण होते. परमात्मा शिवाची अन्य धर्मात देखील गर्ड, अज्ञाह, ईश्वर, जेहोवा, फिन-कान-सेकी, एकरे ऑकार अशी विविध नावे आहेत. एका वृद्ध, अनुभवी साधारण अशा मनुष्य देहाचा आधार घेऊन परमात्मा शिव आपले ज्ञान प्रदान करण्याचे कार्य करतो. १९३७ साली दादा लेखराज, ज्वांचे नामकरण स्वतः परमात्म्याने 'प्रजापिता ब्रह्मा' असे केले, त्यांच्या शरीरात परमात्मा शिवाचे दिव्य अन्तरण झाले. शिव परमात्म्याने ब्रह्मा तनाद्वारे प्रजापिता ब्रह्मा कुमारी ईश्वरीय शिव विद्यालयाची स्थापना केली.

निराकार त्रिमूर्ती शिव परमात्मा हे सदा पावन

असत्त्वामुळेच पतित अशा मानव सृष्टीचे पावन सृष्टीमध्ये रूपांतर करण्याचे दिव्य कार्य कल्पाच्या अंतिम समयी करित आहेत. ब्रह्मायुष्याद्वारे परमात्म्याने त्रिकबलेला राजयोग अर्थात् परमात्म्याचे दिव्य स्मृतीत राहून आपले आत्मिक बल वाढवणे आणि दैवी गुण धारण करून स्वतःतः परिवर्तन करणे याद्वारेच पतित दुःखी सृष्टीचे हे परिवर्तन शक्य होते. कलियुगी सृष्टीचे सत्ययुगी श्रेष्ठ सृष्टीत परिवर्तन करण्याचे कार्य सुरु असण्याच्या या कालावधीला संगमयुग असे म्हटले जाते.

या परिवर्तनानंतर येणाऱ्या सृष्टीच्या सुवर्णयुगास चर उल्लेखल्याप्रमाणे 'सत्ययुग' म्हटले जाते. सर्व प्रकारचे संपूर्णत्व आणि दिव्यत्व हे या युगाचे वैशिष्ट्य. या युगात मनुष्याचे आपल्या सर्वश्रेष्ठ स्थितीत असून निसर्ग देखील समृद्ध आणि सर्वतोपरी अनुकूल असतो. या काळ्यातील मनुष्यात्म्यांना देव-देवता संबोधले जाते. कारण निराकार परमपिता परमात्म शक्तीद्वारे स्थापित सत्त्वर्माचे पालन केल्यामुळे सत्ययुग आणि त्वानंतरच्या त्रेतायुगात पाच विकारांचा कोणताही अंश नसतो. परिभाषी समाजात दिव्यत्व, पावित्र्य, सुख आणि शांती असते.

यानंतरच्या काळात म्हणजे द्वयपर आणि कलियुगात अनेक जन्म घेतल्यावर देह-अभिमान वाढीस लागून हळूहळू पाच विकारांचा फाडा वाढू लागतो. परमात्म्याने स्थापन केलेल्या शांती, प्रेम आणि पवित्रतेवर आधारित निर्विकारी दैवी-देवता धर्माचा लोप होऊन आत्म्याची आध्यात्मिक शक्ती कमी होते. पाच काळात अन्व धर्मस्थापकांद्वारे आत्मिक शक्तीने अनेक धर्म, पंथ, मठ, संस्था इत्यादी स्थापन होतात. सुरुवातीच्या काळात आपल्या सत्य अवस्थेत असलेले हे धर्म-पंथ देखील पुढे कलियुग अंतापर्यंत आपल्या तमो अवस्थेत येतात.

या संपूर्ण सृष्टिचक्राच्या कालावधीला एक कल्प म्हटले जाते.

सर्व धर्मांव मनुष्य आत्मे सार्वभौमिक मान्यतेनुसार एकाच निराकार त्रिमूर्ती परमपिता परमात्म्याची संतान असून परमधाम निवासी आहेत. त्यांचे स्वरूप, स्वधर्म, स्वदेवता, धाम एकाच असते. कलियुगाचा अंत आणि सत्ययुगाचा

प्रारंभ वापशील पुरुषोत्तम संगमयुगात शिव परमात्म्याने प्रजापिता ब्रह्माद्वारे दिलेले ईश्वरी ज्ञान आणि राजयोगाचे शिक्षण सर्वधर्मांव मनुष्यात्म्यांसाठी कल्पावकाशी असून ते आपापल्या पुरुषार्थानुसार आपापल्या धर्मांत श्रेष्ठ पद प्राप्त करू शकतात. पुरुषार्थानुसार त्यांचे औज आणि तेजावधील परकामुळे आणि वेगवेगळ्या संस्कारामुळे त्यांचे चेहरे वेगवेगळे दिसून येतात. शिव परमात्म्या मनुष्य सृष्टीचे बीजरूप आहे. म्हणून या सृष्टीवरील त्याचे आगमनानंतर नवा सृष्टी वृक्ष म्हणजे नव्या सत्वयुगी सृष्टीचा पुन्हा प्रारंभ होतो. वायुमणो हे सृष्टिचक्र प्रत्येक कल्पात हुबेहूब (जसेच्या तसे) पुनरावृत्त होत राहते. म्हणूनच या सृष्टीचा अंत आणि प्रारंभ सांगितला जात नाही. हे सृष्टिचक्र सतत चालू असते.

अशाप्रकारे सृष्टीचे सत्वयुगापासून कलियुगापर्यंतचे अधःपतन आणि संगमयुगातील पुनरुत्थान याची प्रत्येक कल्पात जशीच्या तशी पुनरावृत्ती होते. अर्थात जे कर्म करू ते पुढील कल्पात पुनरावृत्त होते. तर यग या अनादि अविनाशी सृष्टिचक्रात चिंता-तणाच वापध्ये आपली तक्ती, बेल, पैसे आणि जीवन स्वर्थ घालविण्यात काय अर्थ? त्यापेक्षा परमात्मा शिवाने त्रिकबलेल्या राजयोगाद्वारे जीवनात सुख-शांती आणि समाधानाची प्राप्ती करणे अधिक श्रेयस्कर नव्हे काय? राजयोग हा केवळ काही काळ्यासाठी नसून ती एक जीवनपद्धती आहे. कर्म सिद्धांतानुसार चांगल्या आणि चाईट दोन्ही प्रकारच्या कर्मांचे फळ आपल्याला मिळतेच. पापकर्म म्हणजे काय, आणि पुण्य कर्मांचा वास्तविक अर्थ काय, याचे ज्ञान परमात्म्याने प्रदान केले आहे. आपल्या पूर्वजन्मीच्या पापकर्मांचा हिशोब पूर्ण करण्याचा एक सहज मार्ग सांगितला आहे. आध्यात्मिकता म्हणजे केवळ गिरिकंदरात जाऊन ध्यान करणे नव्हे, तर रोजच्या आयुष्यात नित्य कर्म करत असताना परमात्म्याच्या स्मृतीमध्ये राहून आपले कर्म दिव्य कसे करता येईल याचे सहज मार्गदर्शन या ज्ञानाद्वारे आपल्याला प्राप्त होते. राजयोग आणि सृष्टिचक्राविकारी अधिक सखोल बाणून घेण्याकरिता आपण स्थानिक ब्रह्माकुमारी सेवार्केद्वारी किंवा पाठशाळेची संपर्क साधून सात दिवस रोज एक तासाचा निःशुल्क कोर्स करू शकता.

तणावमुक्ती

ब्र.कु. पुण्या, नाशिक

वैद्यकीय ज्ञान म्हणतं, अनेक आजार मनोकायिक आहेत म्हणजेच 'सायकोसोमॅटिक' आहेत. याचाच अर्थ मनाच्या स्थितीचा शरीरावर होणारा विपरीत परिणाम. उदाहरणार्थ उच्च रक्तदाब, हृदयविकार, त्वचारोग अशा अनेक व्याधींमध्ये चुकीचा आहार, अनुचित जीवनशैली याबरोबर मनातील घालमेलही तितकीच जबाबदार आहे असे सांगितले जाते. मग यामासून मुक्त व्हावचे असेल तर मन स्थिर ठेवण्यासाठी जे काही करावला हवे ते केले तर या व्याधींवर उपचार करण्यास मदत मिळेल हे नक्की !

सकारात्मक विचार करा असे अनेकदा आपण वाचतो, ऐकतो. सकारात्मक विचाराने जीवन सुखी, संपन्न, आनंदी बनू शकतो. हे आपण जाणतो. पण प्रत्येक घटनेवर सकारात्मक पद्धतीने विचार करणे आपल्याला द्यावेळी जमतेच का? ज्याने त्याने आपल्या मनाशी विचार करून पहावा. जेव्हा सकारात्मक विचार जमत नाहीत तेव्हा विचार अति वेगाने चालू लागतात. प्रविध्याबद्दल चिंता असतील तर त्याचे तणावात रूपांतर होते. भूतकाळापेक्षा चिंतन चालले तर ते ध्वंस विचारांच्या बाधित गमता येईल आणि त्याचे ओझे मनाला धकविते. सकारात्मक विचार करण्यासाठी काही उपाय आहेत, जसे- सकारात्मक विचार हे सकारात्मक श्रवण, वाचन आणि चिंतनातून निर्माण होऊ शकतात. हे एका रक्षीत घडून वेगारे परिवर्तन नाही हे सगळ्यांना पटतं. मात्र त्याची सुफलात कुठे तरी व्हायला हवी. समस्या आल्यावर त्याचे उत्तर शोधणे, प्रयत्न करणे म्हणजे तहान लागल्यावर विहीर खोदण्यासारखंच आहे. त्याकरिता अध्यात्म मदत करते. नित्य श्रवण, नित्य चिंतन हे जीवनाचा अविभाज्य अंग बनलं तर तणाव निर्माण करणाऱ्या घटनांचे प्रभाव दुबळे ठरू लागतात.

सकारात्मक विचारांद्वारे तणावावर विजय

मिळविण्याकरिता एखादे प्रेरणादायी उदाहरण डोळ्यासमोर ठेवले तरी मनाला उभारी मिळते. अमेरिकेत ट्रिन टॉवर पडले तो प्रसंग आठवा. त्यानंतर कित्येकांच्या मुलाखती प्रसिद्ध झाल्या. कुणी सांगितलं माझी नेहमीची गाडी हुकली. मला उशीर झाला. कुणी सांगितलं घरातल्या अमुक गोष्टीमुळे किंवा रस्त्यावरच्या वाहतुकीच्या कोंडीमुळे या उशीरा पोहोचलो इत्यादी. जेव्हा त्या छोट्या गोष्टीचा मोठा परिणाम दिसतो म्हणजे जीव बाचला तेव्हा आपण म्हणतो बरं झालं. उशीर झाला. त्यामुळे जीव बाचला. नाहीतर त्या दिवशी प्राण गमावू शकलो असतो. रोजच्या जीवनात असाच प्रकारे विचार करून घ्या. वरकरणी एखादी गोष्ट अहितकारी वाटली तरी त्यामोठी काहीतरी सुप्त कल्याणच दडले आहे हे मनाशी निश्चित करा. मग पहा तणावाची पकड कशी ढिली होत जाते.

आपण वेळेचे बाबतीत काटेकोर असतो आणि एखादी व्यक्ती सुनिश्चित वेळेवर नाही आली की आपल्या जीवाची घालमेल होते. तणाव वाढतो. कुणा विशेष व्यक्तीला भेटावचे असेल, वेळ दिसी असेल तर अशावेळी परीक्षा बनून हे प्रसंग संपोर उभे टाकतात.

अशा वेळेस विचार करून घ्या, हे एक भलंभोदं नाटक आहे. या नाटकांत प्रत्येकाची एक भूमिका आहे. ती भूमिका सुनिश्चित आहे. नाटकात कुणाला काय तर कुणाला काय भूमिका मिळाल्यामुळे जो तो आपापला अभिन्न उतमरीत्या साकारतोच. या सगळ्याचा कुणी असा अर्थ घेऊ नये की वेळेच्या बाबतीतला बेमिस्तपणा समर्थनीय आहे. पण घटना घडल्यावर त्यावर चिंतन करून काय उपयोग ?

एका सर्वेक्षणात आढळून आले आहे की, मनुष्य साधारणपणे ६० ते ६५ टक्के विचार गतकालाबद्दल करतो.

२५-३० टाळे भविष्याबद्दल करतो आणि खऱ्या अर्थाने वर्तमानाबद्दल ५-७ टाळे विचार करतो. प्रत्येकाने अंतर्मुख होऊन आपले विचार कुठल्या बर्जावारीत किती असतात ते पडताळवे. या नाटकातील माझी भूमिका काय आहे. माझ्याही निगडित असणाऱ्यांची भूमिका काय आहे चाकर विचार करणे आवश्यक आहे. ब्रह्माकुमारी संस्थेत शिकवले जाते, या सृष्टीकेंद्ररूपी नाटकाचा एकूण कालावधी ५००० वर्षांचा आहे. एका कालखंडास एक कल्प म्हटले जाते. या

ज्ञानाचा आपल्या जीवनात उपायमुक्तीकरिता वापर करता येतो. जे घडून गेलं ते वा नाटकानेच एक भाग होता. जे घडणार आहे तेही कल्पानुसार आहे... अशा विचारांचा पाया मजबूत केला तर, बदलत्या आव्हानात्मक परिस्थितीमुळे निर्माण होणाऱ्या तणावावर उपाय सापडेल. जवळच्या ब्रह्माकुमारी संस्थेच्या शाखेत वाचनातच ज्ञान निःशुल्क प्राप्त करा हेच कळकळीचे आवाहन!

(पृष्ठ क्र.२२ वरून)

अच्छे के सिधे होता है।' आणि मन पुन्हा स्थिरावस्थेत कल्याणकारी शिवबाबांची सोबत आहे तर सगळ्या गोष्टीत कल्याणच साम्यलंब.

मित्राचा निरोप आला, प्रकृतघात रात्री इथेच थांबून सकाळी पहिल्या ट्रेने येण्याचे कळवून टाकले आणि अजूनच हलके झाले. मन जराही दोलायमान झालं नाही, ना कसली फिकीर! आणि कोण आरक्षक ! रात्री दीड वाजता तो मित्र, आपल्या सहकाऱ्याची गाडी घेऊन आला मला घरी नेण्यासाठी ! एकट्या रात्री एकटी थांबणार म्हणून कोण करतोय ही सोय ? ही काळजी ? उत्तर एकच, 'माझे बाबा', शिवबाबा ! त्या परमात्म फित्याला आपल्या लेकराची काळजी, क्षणोक्षणी ह्या वळणावर मला आपल्या प्रेमाची ऊब देऊन सांभाळत होता. त्याच्या प्रेमाने मन भरून आले. नवछा देसात, नवछा घाटेवर, नवछा वळणावर,

वळणावर भक्कम सोबत, जणू काही घूस मार्गावर लख्ख प्रकाश करवारी.

पहाटे अडीचला सुखरूप मी निवडलेल्या घरी पोहोचले आणि बाबांच्या आठवणीत जात झोपी गेले. फुकुओकाहून सगळे सामान आणि कपडे पाठवून, फक्त एक विशाची घेऊन मी टोकियोला आले होते. सकाळी उठल्यावर काय करायचे हा प्रस्न ; पण पुन्हा मन शांत. सकाळी उठले आणि दारावरील घंटी वाजली. दार उघडून बघते तर काय ! सगळ्या सगळं सामान अगदी माझ्या पुढ्यात धरपोच मिळाले !

कितीतरी अडथळे आले पण तरीही परमेश्वरावरील अतूट, अटळ अगाध विश्वास आणि मनाची शांत, स्थिर आणि बेफिकीर बादशाहची स्थिती, हे सगळं पाहता मनात विचार उमटला, जणू काही शिक्याबांनी मला फुलासारखे जपून सुरक्षित घरी आणले. कितीही धन्वबाद केले शिवबाबांचे, तरी कमीच... तरीही, कोटी-कोटी धन्वबाद ! बाबा !!

संगदोष

रोजच्या ज्ञानमुरलीत आपण ऐकतो, संगदोषापासून आपला बचाव करा. सापराने वा गोष्टीची विवेक कळवी घेतली पाहिजे. दोषकळमानाने अर्थ घेतला तर बाईत सबबी असलेल्या व्यक्तीची संगत न करणे म्हणजे संगदोषापासून दूर राहणे. मात्र परमात्मा शिव म्हणतात, उचवोव्याने ५ प्रकारच्या संगदोषापासून स्वतःचा बचाव केला पाहिजे.

- १) मायेचा संग - ५ विधास्वरा, (काम ज्ञेयादि...) उत्पन्न होणाऱ्या विचारांचा संग. जसे सीतेला अरण्यात सुवर्णमृगाची मुल्ल पडली तसे सायकलला अनाधरकक कस्तूरी लालसा उत्पन्न होणे ही देखील माया आहे.
- २) संबंधितांचा संग - नातेबर्धक, मित्र-परिवार बांधिबन्धी प्रेम अस्वाभं ; पण मोह नको. जिये मोह आहे तिथे दुःख आहे.
- ३) बाबींजने संगदोष - कुणाच्या बटू बचनांचा मनावर प्रभाव पडतो आणि मन विचलित होते. हा देखील संगदोष मानला जातो.
- ४) अन्नदोष - सामाजिक भोजन, कदाच, पराज बाण्या सेवनाने बुद्धी मरिन्न होते म्हणून हा संगदोष टाळावलाच हवा.
- ५) कर्माचा संग - स्वतःच्या पूर्वकर्मांचे ओझे आपल्याला सोडत नाही. त्यासाठी प्रखर अशी राजबोगाची साधना हवी. तसेच दुसऱ्यांच्या कर्मांकडे पाहून आपल्या वित्तवृत्ती विचलित झाल्या तर तोही कर्माचा संग घडला असे म्हणावे.

अशा सगळ्या अर्सांवाचा संग नको रे बाबा ! म्हणून एक परमात्म्याचा सांग करव्याने ध्येय अन्वयमात हवे. (आधार- अम्यक याची

१४/०६/१९७२)

“आध्यात्मिक प्रकाशस्तंभ दादी प्रकाशमणी”

ब्र.कु. विद्या, पुणे

अध्यात्म प्रज्ञा राजयोगिनी दादी प्रकाशमणी एक सशक्त विदुषी होत्या. “स्त्री ही शक्ती स्वरूपा आहे. स्त्री मधील शक्ती जर आध्यात्मिकतेद्वारा जागृत झाली तर ती महान क्रांतीची नायिका बनू शकते हे दादीजींच्या जीवनातून सिद्ध होते.. स्त्री ही शीतला, दुर्गा, सरस्वती आणि संतुष्टेची देवी, संतोषी देवी कनू शकते हे त्यांच्या जीवनातून अनेकांनी अनुभवले.”

न्याप्रमाणे पातेच्या दुघामुळे सहान मूल सशक्त होते त्याप्रमाणे या विश्वातील अनेक व्यक्तींना दादीच्या निःस्वार्थ प्रेमांमुळे जी शक्ती मिळाली, त्यामुळे अनेकांचे जीवन परिवर्तन झाले. दादीजींच्या खंबीर नेतृत्वात भारत आणि जगभरातील १४० देशातील अनेकांनी विश्व सेवेसाठी जीवन समर्पित केले. दादीजींची समर्पण श्रुती पाहून संस्थापक प्रजापिता ब्रह्मा बाबांनी देह त्याग करण्यापूर्वी संस्थेची जबाबदारी दादीच्या हाती सोपवली. तेव्हापासून दादीजींच्या नेतृत्वात “इतलेसे रोप लाविलेले टापी उगावा वेळ गेला गगनावरी” या उक्ती प्रमाणे ईश्वरीय विश्व विद्यालयाचा प्रसार जगभरात झाला.

‘दादीजी बरदानीपूती’ होत्या. दादीजींच्या प्रत्येक संकल्पामध्ये, प्रत्येक शब्दामध्ये, प्रत्येक वाक्यामध्ये बरदाने शक्ती होती. एकदा मी मधुवन (मा. आर्.) येथे सेवेला गेले होते. त्यावेळेला माझा घाकटा मुलगा, अमीत अडीच तीन वर्षांचा होता. मी त्याला घेऊन गेले होते. तो लहानपणपासूनच गाणी छान म्हणत असे. मुली झाल्यावर दादींनी त्याला गाणं म्हणावला सांगितलं त्याप्रमाणे त्यांनी ‘मीठे बच्चे मीठे बच्चे बोल ये कितने मीठे है’ हे गाणं म्हटलं. नंतर आम्ही ओमसांती भजनमधून पांडव भजन मध्ये आलो, तिथे दादी बसल्या होत्या आणि काही कन्या, टीकर बहिणी दादींच्या बरोबर होत्या. अमीतला बघून त्या

सगळ्या म्हणायला लागल्या दादीजी, मीठे बच्चे मीठे बच्चे आ गया. मग दादींनी आम्हाला त्यांच्याजवळ बोलवलं आणि त्याला गावला सांगितलं हे सगळं मी थोडीशी लांब उभी राहून बघत होते तेव्हा दादीजी माझ्याकडे बघून मला दृष्टी देत म्हणल्या ‘इसकी माँ बहुत मीठी है’ तेव्हापासून मी जागृक असते की दादीने मला हे बरदान दिलेले आहे.

वीस वर्षांपूर्वीचा प्रसंग - दादीजींनी जोडप्यांच्या बोगतपत्नेचा कार्वाण्य (भट्टी) पधुवनला ठेवला होता. पावसाळ्याचे दिवस होते आणि आम्ही दहा हजार जोडपी त्या कार्वाण्यत होते. कार्वाण्य खूप छान आणि शक्ती संपन्न झाला. दादींनी सगळ्यांचे खूप कौतुक केलं की ‘धरगृहस्थाश्रमात राहून तुम्ही आपल्या घाला पवित्र गृहस्थाश्रम बनवला आहे. असाचय गोष्ट तुम्ही शक्य करून दाखवली आहे.’ कार्वाण्य संपादल्या वेळेला आम्हाला गाणं म्हणावला सांगितलं. पावसाळ्याचे दिवस असल्यामुळे आम्ही दोघांनी एक नवीन गीत बनवून सादर केलं, ‘प्यारे बाबा तु ही तेरे प्यार की बरसात हो’ हे गाणं गाऊन झाल्यावर दादीने आम्हाला दोघांनाही बोटवतलं आणि खूप शक्तीसम्पन्न दृष्टी दिली. त्यानंतर लगेचच ‘आनंद सरगम’ हा अल्बम बनवण्यासाठी आम्ही निमित्त झालो. त्यात ते गावलेले गीतही आहे. या अल्बमचे प्रकाशन स्वतः अम्बक बापदादांनी केले. त्यामध्ये आम्ही दोघांनी आणि आमच्या दोन्ही मुलांनी गावले असल्याने, सर्व परिवाराला बाबांची शक्तीसंपन्न दृष्टी लाभली. तर अशा रीतीने दादीचे बरदान, दादींची दृष्टी त्यांच्यातून ही मोठी सेवा घडली आणि सर्व परिवाराला बाबांची दृष्टी आणि बाबांची शक्ती मिळाली.

दादीजी मुरली पत्र इतकी छान बिरुद करायच्या की बाबांचे ज्ञान दादींच्या तोंडून ऐकायला खूपच छान वाटायचे. तसेच दादींचे बाबांवरचे प्रेम बघायला ऐकवला मुझा खूप

छान वाटापचे. मधुबन मध्ये नेत्वानंतर दादीकडून मिळालेले निःस्वार्थ प्रेम सशक्त संगोपन हे सर्व काही अवर्णनीय होतं. एकदा असं ज्ञान- मी सेवेसाठी गेले होते. पांडवमकनच्या अंगणात दादीजी खुर्चीवर बसल्या होत्या आणि अमित तेथे खेळत होता. खेळता खेळता अमित दादींना म्हणाला 'दादीजी आप पुना में हमारे घर चकर आना' एक क्षण थांबून दादींनी विचार केला आणि म्हणाल्या 'हा आऊंगी' मी सर्व ऐकत होते, मला इतका आश्चर्य घटलं की दादीजी इतकी महान, इतकी श्रेष्ठ, इतकी महामधी व्यक्ती आणि आपल्या घरी वेष्ट्यासाठी हो म्हणाल्या!! मी खूप गदगद झाले. त्वानंतर मध्ये काही बघे गेली आणि २५ ऑगस्टचा तो दिवस उजाडला. त्या दिवशी दादीजींनी शौतिक देहाचा त्याग केला. त्यावेळेला मी पुण्यात होते आणि बघही अपरीक्षित करणांनी मला, त्या वेळेस माउंट आबूला जाणं शक्य नव्हतं. मग मी असा विचार केला की, ज्ञानानुसार मी पुण्यात थांबले आहे तर दादीजींविषयी खूप छान लेख लिहून सकाळ पेपर, जो पुण्यात घराघरांमध्ये जातो त्या पेपरला लेख देऊन. आपलं पुण्यात असणं सफल करूया. लेख लिहिताना दादींनी जे आध्यात्मिक संगोपन दिलं, त्याचे एक एक प्रसंग होळ्यासमोर येत होते, दादींजवळचे प्रेम, हे सगळं त्या लिखाणात उतरत होतं आणि तो लेख लिहून मी पेपरला देऊन आले. तोपर्यंत मधुबनवरून सांगण्यात आलं, तसंच सेंटरवरूनही बहैनजीकडून सांगण्यात आलं की अमुक दिवशी दादींच्या निमित्त आपण नैवेद्य लावायचा आहे. आमच्याकडे पाठशाळा असल्यामुळे त्या दिवशी आम्ही दादीजींच्या निमित्त बाबांना नैवेद्य लावत असताना मला

प्रत्यक्ष अनुभव आला की दादी आल्या आहेत. दादीजी दाटापारी उभ्या आहेत. मी दादींचे फुले देऊन स्वागत केले. हात धरला आणि दादींना आत घेऊन आले, पाठशाळेत. हे सगळं मी प्रत्यक्ष अनुभव करत होते. मी दादींना दाखवत 'दादीजी इथे आम्ही मुरली बाबतो, इथे आम्ही नैवेद्य बनवतो, इथे आम्ही योग करतो' दादींनी खूप रस घेऊन ते ऐकत होत्या, मला वृष्टी देत होत्या. सगळे सगळेजण बसले होते नैवेद्य दाखवताना योग करत होते. दादीजी खुर्चीवर बसून बसल्या, दादींनी सगळ्यांना दृष्टी दिली आणि दादीजी अत्यक्त झाल्या. हा अनुभव इतका प्रत्यक्ष घडतंय असा होता की मला खात्री पटली की आज दादीजी घरी, पाठशाळेत येऊन गेल्या. बघही वर्षापूर्वी त्या म्हणाल्या होत्या 'हो मी वेईन' आणि आज त्या येऊन गेल्या. अत्यक्त स्थितीतही येऊन प्रेम, शक्ती रूपी संगोपन देऊन गेल्या. त्याच दिवशी दादींवरती लिहितेला लेख सकाळ मध्ये छापून आला आणि बारा तेरा लाख लोकांपर्यंत पोहोचला. त्या दिवसानंतर सकाळ पेपर मधली सेवा, न्युज पेपर्स द्वारा मीडियाची सेवा वाढली. मग इतर पेपर्स मधली सेवाही वाढली. दादीजी आल्या आणि दादींनी सेवेचं मोठं क्षेत्र उघडून दिलं. अशा बाबांनी दादीजी, त्यांचं निःस्वार्थ प्रेम, त्यांनी दिलेलं सशक्त संगोपन, त्यांच्याकडून मिळालेली शक्ती हे इतकं काही भरपूर आहे की सान्या करूयामध्ये त्याची परतफेड करायची ठरवलं तरी ते कमीच आहे. दादीजींसाठी 'ए मां तेरी सुत से अलग भगवान की सुत क्या होगी!' वा पंती चपखल बसतात.

ज्ञानमुरलीत अनेकदा ब्रह्मकास एक शब्द ऐकतात, साधकाची अवस्था 'एकरस' इथी. याकरिता ज्ञानमुरलीत काय काय उपाय दिले आहेत?

- १) संगोपापासून आपला सांभाळ आपणच करणे.
- २) भोजन एकरस असावे.
- ३) कुणाचेही अक्षुण न पाहणे.
- ४) ईश्वरी सेवेत स्वामित्व आणि बालकदाच्या भूमिकेचा समन्वय साधणे. स्वतःच्या कर्तृद्रियांचे स्वामित्व आणि आपण ईश्वराचे पुत्र आहोत याचे मान कायम बाळगणे.

ज्वांना याकर 'विचारसागरमंथन' करायचे असेल त्यांच्यासाठी हे उपयुक्त बौद्धिक साध ठरावे हीच शुभेच्छा.

(संदर्भ- अत्यक्त बाबी २२/०२/१९७१)

दिल्ली गुरूग्राम : डॉ. दीपक हरके यांना सन्मानित करताना भारतीय नौसेनेचे अधिकारी भ्राता स.न. घोरमडे, ब्र.कु. फाल्गुनी व ब्र.कु. ख्याती

रविवार पेठ, पुणे : गुरुपौर्णिमानिमित्त आयोजित कार्यक्रमात ब्र.कु. रोहिणी यांचा सत्कार करताना, हास्य क्लब शाहू उद्यानचे सभासद

वडगाव (मावळ) : आंतरराष्ट्रीय योग दिवसानिमित्त ब्र.कु. स्नेहा यांचा सन्मान करताना नेहरू विद्यालयाचे शिक्षक

डोंबिवली : आंतरराष्ट्रीय योग दिवसानिमित्त ईश्वरी भेटवस्तू दिल्यानंतर ग्रुप फोटोत ब्र.कु. शकू, रूपाली शाईवाले, डॉ. निखील सासने, भ्राता संजय पिसे व अन्य मान्यवर

पूर्णा (परभणी) : अमृत महोत्सव अंतर्गत कार्यक्रमात वृक्षारोपण करताना ब्र.कु. प्रणिता, भ्राता संतोष मुगटकर

पाटण (सातारा) : उपनगराध्यक्ष भ्राता सागर पोतदार आपले मनोगत व्यक्त करताना, मंचासीन नगरसेवक भ्राता राजेंद्र राजत, ब्र.कु. विद्या

ठाणे चेकनाका : नवनिर्वाचित मुख्यमंत्री भ्राता एकनाथ शिंदे यांचे पुष्पगुच्छ देऊन अभिनंदन करताना ब्र.कु. सरला, ब्र.कु. हीना, ब्र.कु. ज्योत्सना व ब्र.कु. संदीप

पोर्वरीम गोवा : केंद्रीय मंत्री भ्राता श्रीपाद नाईक यांचा सत्कार करताना ब्र.कु. शोभा व ब्र.कु. वनिता

ऐरोली : विश्व पर्यावरण दिनानिमित्त कार्यक्रमात ईश्वरी संदेश देताना ब्र.कु. मीना, ब्र.कु. शीतल

वाशी : राष्ट्रीय डॉक्टर दिवसानिमित्त कार्यक्रमाच्या उद्घाटन प्रसंगी बोलताना डॉ. ब्र.कु. अशोक मेहता, ब्र.कु. शीला व उपस्थित मान्यवर.

विक्रोळी : राष्ट्रीय डॉक्टर दिवसानिमित्त डॉक्टरांचा सन्मान करताना ब्र.कु. नीलिमा व ब्र.कु. जयश्री

देऊळगावराजा (बुलढाणा) : विश्वपर्यावरण दिनानिमित्त कार्यक्रमात ईश्वरी संदेश देताना ब्र.कु. सुनंदा व उपस्थित मान्यवर माजी आमदार डॉ. शशिकांत खेडेकर, भ्राता मोरेश्वर मिनसे व अन्य